

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

MENŲ FAKULTETAS

DIZAINO KATEDRA

AISTĖ BLAŽEVIČIŪTĖ

Dailės (oda) magistrantūros studentė

Netradicinių knygų – objektų grupė

„CITY BOOK“

magistro darbas

Mokslinis darbo vadovas:

Doc. A. Kavaliauskas

Recenzentas: A. Deveikytė

Šiauliai, 2014

SIAULIAI UNIVERSITY
FACULTY OF ARTS
DESIGN DEPARTMENT

AISTĖ BLAŽEVIČIŪTĖ

Student of Art (leather) postgraduate studies

Book-objects group

„CITY BOOK“

Master's Thesis

The scientific supervisor:

Assoc. Prof. A. Kavaliauskas

The reviewer: A. Deveikytė

Šiauliai, 2014

SANTRAUKA

Magistro darbo objektas - netradicinių, rankų darbo įrišimo knygų-objektų grupė „City Book“, kuria siekiama plėtoti senąsias knygų įrišimo technikas, paskatinti šiuolaikinius, nuo skaitmeninių technologijų vis labiau priklausomus žmones, prisiminti jau primirštą knygą ir skaitymą, kaip dvasinį ir kultūros paveldo šaltinį.

Magistro darbą sudaro dvi: teorinė ir praktinė dalys.

Pirmajame skyriuje pateikiama susisteminta rašto atsiradimo ir vystymosi chronologija. Aprašoma knygos raida. Nagrinėjamas knygos statusas šiuolaikinėje skaitmeninėje eroje.

Antrajame skyriuje pateikiama glausta knygrišybės istorinė apžvalga. Analizuojama knygų įrišimo raida ir metodai. Plačiau aprašomas itališkasis knygų įrišimo būdas. Pateikiama knygrišystės vystymosi istorija Lietuvoje.

Trečiame darbo skyriuje pateikiamos lietuvių ir užsienio menininkų kūrybinės interpretacijos knygos-objekto tema. Analizuojami šiuolaikinių dizainerių darbai, vizualiai atspindintys pasirinktą tematiką.

Ketvirtajame skyriuje pateikiama anketinė apklausa, kuria siekiama išsiaiškinti šiuolaikinio žmogaus požiūrį į klasikinę ir skaitmeninę knygas, bei skaitymą.

Penktame skyriuje pateikiama kolekcijos koncepcijos analizė, pristatomos netradicinės knygų grupės-objekto meninio ir technologinio sprendimo paieškos, projektavimo etapai, galutiniai projektai, vykdymo eiga.

Teorinėje darbo dalyje naudojami metodai: teorinės studijos, mokslinės literatūros sisteminė ir lyginamoji analizė, analogų paieška ir tyrimai.

Kolekciją sudaro penkių knygų grupė. Tai knygos-rankinės pagamintos iš natūralios odos ir popieriaus. Rankinės spalviškai santūrios, minimalistinio stiliaus. Meninės išraiškos priemonės negausios, naudojamos lengvai suvokiamos elementarios struktūros, atsikartojančios geometrinės formos. Vyrauja grynos, švarios ir aiškios vertikalios simetriškos bei asimetriškos linijos, plastiškos formos.

Išvados apibendrinamas atlikto darbo rezultatas.

Prieduose pateikiamas kompaktinis diskas, knygos-objekto temomis kuriančių menininkų darbų analogai ir pavyzdžiai.

SUMMARY

The subject of the master's thesis is the "City Book", a group of non-traditional handbound books-objects, which aims to develop the old bookbinding techniques, encourage modern people increasingly dependent on digital technology to remember forgotten books and reading as a spiritual and cultural resource of heritage.

The master's paper consists of two parts: theoretical and practical.

The first chapter provides a systematic chronology of script occurrence and its development. It describes the development of the book. Also the status of the book in today's digital era is discussed.

The second chapter provides a brief historical overview of bookbinding. It analyzes the evolution and methods of bookbinding. The Italian method of bookbinding is described more broadly. The history of the development of bookbinding in Lithuania is also provided.

The third chapter presents the creative interpretations of Lithuanian and foreign artists on the topic of the book-object. Works of contemporary designers, visually reflecting the chosen topic, are analyzed.

The fourth chapter presents a questionnaire aimed to establish the approach of the modern human to classical and digital books and reading.

The fifth chapter provides an analysis of the concept of the collection, presents non-traditional searches of the creative and technology solution of a group of books-object, the design stages, the final projects and the execution speed.

The methods used in the theoretical part: theoretical studies, systematic and comparative analysis of scientific literature, search of analogues, research.

The collection consists of a group of five books. These are books-bags made of natural leather and paper. The handbags are colourfully understated, consistent with the minimalist style. The artistic expression means are not abundant; easily understood basic structures are used as well as echoing geometric shapes. Pure, clean and clear vertical symmetrical and asymmetrical lines and plastic forms prevail.

The conclusions summarize the result of the carried out work.

In the annexes, a CD, analogues and samples of the works of artists creating on the topic of the book-object are provided.

TURINYS

SANTRAUKA	1
SUMMARY	4
TURINYS.....	5
ĮVADAS.....	7
1. RAŠTO IR KNYGOS KILMĖ BEI RAIDA.....	12
1.1. Rašto atsiradimo ir vystymosi chronologija.....	12
1.2. Knygos raida.....	13
1.3. Knyga šiuolaikinėje skaitmeninėje eroje.....	15
2. KNYGRIŠYBOS ISTORINĖ APŽVALGA.....	19
2.1. Knygų viršelių įrišimo raida ir įrišimo metodai	19
2.2. Knygrišystės raida Lietuvoje.....	21
2.3. Itališkasis knygų įrišimo būdas	23
3. ŠIUOLAIKINIŲ MENININKŲ INTERPRETACIJOS KNYGOS-OBJEKTO TEMA	25
3.1. Olympia Le tan Paryžiaus mados diktatorė.....	25
3.2. Caitlin Phillips kūryba.....	26
3.3. A. Pogrebnajaus ir V. Simanavičiūtės knygos-rankinės	28
4. ANKETINĖ APKLAUSA ŠIUOLAIKINIO ŽMOGAUS POŽIŪRIUI Į KNYGĄ IŠSIAIŠKINTI.....	29
4.1. Anketinio tyrimo planavimas	29
4.2. Tyrimo rezultatai	29
5. NETRADICINIŲ KNYGŲ-OBJEKTŲ GRUPĖS „CITY BOOK“ MENINIO IR TECHNOLOGINIO SPRENDIMO PAIEŠKOS BEI VYKDYMO EIGA.....	41
5.1. Kolekcijos koncepcijos analizė	41
5.2. Knygų-objektų grupės „City book“ projektavimo etapai ir vykdymas	41
5.3. Fotosesija.....	54

IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS.....	63
LITERATŪRA.....	64
PRIEDAI.....	68

ĮVADAS

Problematika.

Knygų neskaitymas ir ignoravimas kaip visaverčio informacijos šaltinio – viena iš esminių priežasčių verčianti jauną žmogų primityvėti. Judantys paveikslėliai televizorių, kompiuterių, telefonų ekranuose užima vis didesnę vietą šiuolaikinio žmogaus gyvenime. Pasiduodami skaitmeninėms technologijoms patys to nežinodami kenkiame savo smegenims: susilpnėja mastymas, vis labiau priprantama priimti tiesioginę, jau „sukramtytą“ informaciją, taip pat skursta ir mūsų kalba, žodynas, blogėja raštingumas. Rečiau skaitantys mažiau lavina savo loginį mastymą, estetinį suvokimą, vaizduotę ir kūrybiškumą.

Anot viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės "Vilmorus" atlikto tyrimo (2013m.) Knygų Lietuvoje visai neskaito 4 iš 10 suaugusiųjų ir 24 proc. vaikų. Net 28 proc. apklaustųjų, kaip priežastį dėl kurios knygų skaito mažiau, televiziją nurodo kaip patrauklesnę alternatyvą.

Pasak JAV knygų pramonės tyrimų grupės (US Book Industry Study Group) atlikto tyrimo (2012m.) nustatyta, jog beveik 50 proc. vartotojų turinčių galimybę rinktis tarp elektroninio ir popierinio knygos varianto, deju rinktųsi elektroninį formatą.

Meninė knygrišystė – tai viena rečiausių ir unikaliausių dailės sričių, išlaikanti seną amato tradiciją, kuri šiais laikais, deju, vis labiau primirštama. Pinantis ir nykstant dailės žanrų riboms šiuolaikinės meninės knygrišybos amatas, kaip dailės žanras, lieka nuošalėje nuo pagrindinių dailės krypčių.

Darbo tema.

Netradicinių knygu-objektu grupė.

Tyrimo objektas.

Kūrybos objektas netradicinių, ranku darbu įrišimo, knygu- objektu grupė. Šia grupe siekiama plėtoti senąsias knygu įrišimo technikas, skatinama šiuolaikinius, nuo skaitmeninių technologiju vis labiau priklausomus žmones, prisiminti jau primirštą knygu ir skaitymą, kaip dvasinį ir kultūros paveldo šaltinį. Knygu siekiama pavaizduoti kaip nuo žmogaus neatsiejamą ne tik naudingą, bet ir madingą kasdienį atributą.

Temos aktualumas.

Rankinė yra ne tik vienas būtinausių žmogaus aprangos atributų, bet ir itin svarbus mados dizaino objektas, kuris šiais laikais darosi vis populiarešnis. Be rankinės dauguma žmonių neįsivaizduoja savęs gatvėje ar darbe, o dauguma moterų jų turi ne po vieną ir ne po dvi. Knygos, savo sandara ir pavidalu, yra daug konservatyvesnis objektas. Jų forma ir poligrafija, iš esmės, yra priklausoma nuo esamų technologijų ir jų progreso. Senos klasikinių knygų spaudos ir įrišimo technologijos, laikui bėgant, yra išstumiamos - jas keičia naujesnės, tačiau tradicinis knygos įvaizdis išlieka toks pats, todėl knyga, nors ir būdama naudinga, natūraliai tampa nemadinga dėl savo formos ir meninių sprendimų inertiškumo. Akivaizdu jog yra pribrendęs laikas naujai įvertinti knygos, kaip žmonėms vartoti skirto daikto, naujas formas ir naudojimo galimybes, kad knyga taptų ne tik naudinga žinių gavimo šaltiniu, tačiau ir madingu įvaizdžio atributu. Taigi šiuo meniniu sprendimu (knyga – rankinė) norėčiau pakviesti žmones nenuvilti nuo tradicinių knygų, atrasti jose naujų panaudojimo galimybių. Dėl patogumo nešiotis ir madingumo knyga galėtų tapti kasdieniu žmogaus palydovu.

Pastaruoju metu tapo itin madingos dizainerių kurtos knygos pavidalo rankinės. Dizainerė Caitlin Phillips (2010m.) daro rankines iš tikrų 19 – 20a. stiliaus knygų, kurios buvo sugadintos arba išmestos bibliotekų, mokyklų bei knygynų. Kurdama rankines ji naudoja įvairias knygas: nuo mokyklinių vadovėlių iki komiksų ar enciklopedijų. Lietuvių dizainerių duetas Vida Simanavičiūtė ir Aleksandras Pogrebnojus (2012m.) savo rankinių - knygų kolekcija, kurių viršelius puošia Sarto, Šekspyro, Puškino, Tolstojaus, Čechovo knygų viršelių analogai, sužavėjo netgi japonų mados žinovus.

Tačiau tai galima vertinti kaip paviršutinišku sprendimu, kadangi knygos tapo dėklais lūpų dažams, mobiliesiems telefonams, pudrinėms ir kitiems su knyga nesusijusiems moteriškiems niekučiams. Sukurta knygų - rankinių kolekcija „City Book“ yra priešingas variantas. Nebūtina paviršutiniškai demonstruoti savo tikro ar tariamo intelekto, juk tai kas svarbiausia visada būna viduje. Oskaro Waildo žodžiais tariant „Tik išsilavinimas gali pridengti reikšmingą išvaizdą.“ (http://lt.wikiquote.org/wiki/Oskaras_Vaildas)

Didėjant daiktų gausai bei pasirinkimui, dažnai pasigendame originalių, išskirtinių meninių sprendimų ir kokybės. Pastaruoju metu meninė knyga, kaip individualumo išraiška, sulaukia vis daugiau dėmesio.

Darbo tikslai.

1. Atlikus su tema susijusių informacijos šaltinių analizę, suprojektuoti ir sukurti netradicinių knygų-objektų grupę.
2. Parengti teorinį darbo aprašą bei atlikti kokybišką darbo pristatymą.

Darbo uždaviniai.

1. Išanalizuoti literatūrinius ir internetinius šaltinius susijusius su darbo tema.
2. Išnagrinėti rašto, knygos kilmę ir raidą. Išanalizuoti itališką knygų įrišimo būdą, atlikti technologinius bandinius.
3. Išanalizuoti knygos-objekto temomis kuriančių menininkų darbus. Pateikti jų darbų analogus ir pavyzdžius.
4. Atlikti anketinę apklausą, siekiant išsiaiškinti respondentų požiūrį į elektroninę ir klasikinę knygas. Tyrimo rezultatus išanalizuoti, sugrupuoti ir pateikti darbe.
5. Atlikti priešprojektines eskizines, maketines paieškas, technologinius bandinius.
6. Parengti darbo teorinį aprašą.
7. Įgyvendinti penkių netradicinių knygų - objektų grupę „City book“
8. Atlikti darbo fotosesiją, sukurti temą atspindintį pristatymą.
9. Pasiruošti baigiamojo darbo gynimui VEK komisijai.

Hipotezė.

1. Teigtina, kad klasikinė knyga nors išgyvenanti sunkų laikotarpį vis tiek yra nesenstanti ir aktuali, nugalinti laiką, ji – mūsų kultūrinio gyvenimo pagrindas, dabartis ir ateitis.
2. Tikėtina, kad panaudojant netradicinius sprendimus knyga gali tapti ir itin madingu populiariu šiuolaikinio žmogaus įvaizdžio atributu.

Metodologija.

Simbolizmo bruožai, jog realybė tėra paviršius, po kuriuo slypi idealusis pasaulis. Meno kūrinuose neatsispindi matoma tikrovė: daugelis mus supančių daiktų yra idealaus, akimi nematomo pasaulio nuorodos, užuominos.

Meninės knygrišybos istorija, raida ir būdai.

Olympijos Le Tan rankinių improvizacijos, bei drabužių kolekcijos.

Caitlin Philips, lietuvių dizainerių dueto A&V kūryba knygos-rankinės tema.

Garry Greenwood plastiškų formų odos skulptūros.

Anketinis - kiekybinis apklausos metodas.

Viktoro Hugo mintys knygų tema: „Knygos kūrėjas – autorius, o jos likimo kūrėjas – visuomenė.“

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės (2010m.) - kultūra yra valstybės pamatas, kultūra ir kūrybiškumas yra svarbiausi Lietuvos ištekliai ir kultūros padėtis Lietuvoje reikalauja kritinio požiūrio, dėmesio ir teigiamų pokyčių.

Bendravimu su tauriausiais žmonijos protais mes mėgaujamės daugiausia per knygas, ir tas bendravimo būdas prieinamas visiems. (Viljamas Eleris Čeningas)

Darbo metodai.

Duomenų rinkimas: Teorinėje darbo dalyje naudojami metodai yra mokslinės literatūros analizė, kitų menininkų kūrybos, panašiomis temomis, nagrinėjimas, analogų ieškojimas ir studijos. Anketinės apklausos paštu metodas, duomenų analizė ir sisteminimas, išvadų sudarymas. Praktinėje darbo dalyje: eskizų piešimas, technologinių mėginių darymas, projektavimas, įgyvendinimas medžiagoje. Knygų grupės fotosesija, grafinis projekto apipavidalinimas Corel Draw programa.

Magistro darbo etapai.

Antras semestras:

1. Taikomosios dailės parodų lankymas, domėjimasis naujomis madų ir aksesuarų kolekcijomis.
2. Idėjų paieška ir jų vizualizavimas, naujų meninių sprendimų generavimas.
3. Tyrimo problemos objekto formulavimas, įvado parengimas.
4. Teorinės ir praktinės medžiagos, susijusios su darbo tema, rinkimas, analizė ir sisteminimas.
5. Anketinės apklausos rengimas, duomenų surinkimas, informacijos analizavimas ir sisteminimas.
6. Eskizų piešimas, maketinės paieškos, technologinių pavyzdžių kūrimas.

Trečias semestras:

1. Teorinės darbo dalies koregavimas, užbaigimas.
2. Kolekcijos sudėtinių dalių įgyvendinimo etapai.
3. Galutinis knygų grupės įgyvendinimas.
4. Kolekcijos fotosesija.
5. Grafinės darbo dalies įvykdymas.

Darbo struktūra.

Teorinę darbo dalį sudaro: įvadas, 5 skyriai, 13 poskyrių, 9 išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, santrauka, 3 priedai. Darbo apimtis - 64 puslapiai (58 puslapiai be priedų). Darbe pateikiami 52 paveikslai.

Praktinė dalis: 5 knygų-objektų grupė. Formatai: pirma knyga 40x27cm; antra knyga 40x28cm, trečia knyga 40x23cm; ketvirta knyga 33x24cm, penkta knyga 42,5x17cm.

Projektinė dalis: Knygų-objektų grupės kompiuterinis projektas. 2 planšetai, kurių formatai 60x100cm; 70x120cm.

Rezultatų naujumas.

Darbe sujungiamos dvi visiškai skirtingos ir sunkiai suderinamos sritys – knygų įrišimo autentiška technologija ir šiuolaikinių odos mados aksesuarų dizainas.

Knygų rankinių kolekcijoje naudojami unikalūs rankų darbo įrišimo būdai, pabrėžiant knygos įrišimo ir dekoravimo vientisumą, kūrybiškumą, originalumą, kas būtent ir skiria jas nuo pramoninės knygrišybos.

Nors dabar populiarėja knygos-rankinės sprendimai - perdirbant senų knygų viršelius į šiuolaikines rankines ir dėklus, šiame darbe knyga interpretuojama kitaip: paliekant tradicinę knygos funkciją ir suteikiant jai kitokį - netradicinį pavidalą. Knyga turėtų būti ne tik įvaizdžio dalis, bet ir atliktį jai būdingą funkciją - būti visuomenės kultūriniu pagrindu, visapusiškai ugdyti, skatinti pilietiškumą, demokratiją, toleranciją, laisvos asmenybės formavimąsi. Šiame darbe knyga interpretuojama, kaip kiekvieną dieną reikalingas, madingas atributas, kaip bendravimo kultūrą ir socialinę sanglaudą skatinantis garantas.

Teorinis darbo reikšmingumas.

Šiuo metu pasaulyje vyksta daugybė diskusijų susijusių su knygos reikšme ir svarba šiuolaikiniam žmogui. Skaitmeninės knygos konkuruoja su klasikinėmis. Siekiant išsiaiškinti jauno žmogaus požiūrį į klasikinę ir skaitmeninę knygas, sužinoti kuriai iš jų vis dėlto skiria pirmenybę žmonės (respondentų amžius nuo 16 iki 36m.), darbe atlikta anketinė apklausa, pateikiami susisteminti rezultatai ir išvados.

Praktinis darbo reikšmingumas.

Panaudojant netradicinius sprendimus, išskirtinius knygų įrišimo būdus ši knyga-rankinė gali tapti ir itin madingu šiuolaikinio žmogaus įvaizdžio atributu. Tarsi simboliu ar savotiška individualumo išraiška – asmenybėms norinčioms pasisakyti už knygų skaitymą, bei prisidėti prie visuomenės skatinimo prisiminti jau primirštą knygą.

1. RAŠTO IR KNYGOS KILMĖ BEI RAIDA

1.1. Rašto atsiradimo ir vystymosi chronologija

Raštas yra simbolių - braižomųjų ženklų sistema, naudojama komunikacijai ir žodinei informacijai tam tikra kalba išsaugoti. Ji užrašoma tam tikroje laikmenoje ir gali būti perskaityta. (http://lt.wikipedia.org/wiki/Ra%C5%A1to_sistema)

Šios sistemos dėka galime perteikti savo mintis, jausmus ir visa tai perduoti ateities kartoms. Rašto sukūrimas itin svarbus įvykis žmonijos istorijoje, tačiau yra labai sudėtinga nustatyti tikslią jo atsiradimo datą. Mokslininkų manymu tai susiję su pirmaisiais žmonių mėginimais piešti, braižyti. Seniausi piešiniai Europoje, rasti ant uolų, dabar priskiriami laikotarpiui tarp 20 000 ir 10 000m. pr. m. e. Daugiausia piešinių ant uolų buvo surasta Afrikoje, šiaurės ir pietų Amerikoje. Manoma, kad vieni tų piešinių galėjo būti estetinio pobūdžio, kiti simbolizavo įvairius religinius įvaizdžius, dar kiti žymėjo daikto priklausomybę tam tikram asmeniui ir t.t. Tokie piešiniai sudaro rašto priešistorę. (Šimoliūnienė G. 2004m, p.6)

Ilgainiui piešiniais imta vaizduoti mintį. Paveikslinis raštas, arba vaizdaraštis vadinamas piktografija, o atskiri jo piešiniai – piktogramomis. (Zinkevičius Z. 2007m., p. 11) Piktografija („pieštas“ + „rašau“) yra mūsų dabartinių rašto sistemų protėvis - raštas nefiksuojantis nei žodžių, nei garsų, o tik grafiškai perteikiantis konkretų daiktą arba reiškinį. Piešiant naudoti pigmentai buvo išgaunami iš gyvūnų ir augalų. Paveikslėliai piešti rankomis, įvairiais pagaliukais, šakelėmis, kailio kuokštais ir kt.

Laikui bėgant piktografinis raštas palaipsniui virsta ideografiniu - piešiniai tampa ženklais - ideogramomis, reiškiančiomis kažkokią sąvoką. Ideografinis raštas naudojamas ir dabartiniiais laikais Kinijoje, kur iki šiol yra pagrindinė rašto sistema, taip pat ir daugelyje pasaulio šalių, kurios naudoja įvairias ideogramas pvz. skaitmenis, cheminių simbolių ženklus, kelio ženklus ir t.t.

Egiptiečiai padarė istorinės reikšmės išradimą – išrado garsinį raštą ir sukūrė pirmąjį pasaulyje raidyną. Sudarydami raidyną jie nekūrė raidėms naujų ženklų, o panaudojo turimus hieroglifus. Hieroglifas, anksčiau reiškęs žodį ar garsų junginį, dabar žymėjo tik vieną ir paprastai pirmąjį atitinkamo žodžio garsą. Taip sudarytame egiptiečių raidyne buvo 24 raidės. Nors egiptiečiai neatsisakė tradicijos rašyti hieroglifais, jų rašmenys paprastėjo: tapo geriau pritaikyti rašymui odoje ar papiruse. Kadangi rašmenys buvo paprastesni, nebeturėjo hieroglifams būdingų vaizdinių elementų, juos galima daug greičiau užrašyti. Šalia iškilmingo dekoratyvinio hieroglifų rašto XIXa. pr. m. e. egiptiečiai sukūrė gerokai paprastesnį hieratinį (graikiškai *hieratikos* - „šventas“) raštą, iš kurio VIII-VII a. pr. m. e. susiformavo pirmasis pasaulyje greitraštis – demotinis (graikiškai *demotikos* - „liaudiškas“) raštas. (Zinkevičius Z. 2007m., p. 19)

Apytiksliai III tūkst. pr. m. e. Mesopotamijoje iš šumerų rašto susiformavo ankstyviausias dantiraštis – kaip savotiškas greitraščio variantas: vietoj linijų brėžimo molyje buvo daug paprasčiau tam tikra tvarka įspausti brūkšnelius.

II tūkst. pr. m. e. antrojoje pusėje – I tūkst. pradžioje išsivysto foneminis raštas. Jis plačiai paplito daugelyje pasaulio tautų. Tai raštas, kuriame atskiras ženklas (raidė) žymi atskirą fonemą.

Daugumos šiuolaikinių abėcėlių pirmtakė yra finikiečių abėcėlė. Ją sudarė 22 ženklai (raidės), kurie žymėjo priebalsius, tačiau, kitaip nei egiptiečių, jie žymėjo tik raidės pavadinimo pirmąjį garsą. Finikiečių rašmenis apie IXa. Pr. Kr. perėmė senovės graikai, iš jų finikiečių rašmenys paplito po visą pasaulį. Iš finikiečių abėcėlės kilo aramėjų, hebrajų, senovės graikų abėcėlės. (Zinkevičius Z. 2007m., p. 29)

Populiariausia pasaulyje rašto sistema šiuo metu yra lotynų raštas, kuris atsirado iš vakarietiškojo graikų abėcėlės varianto ir buvo perimtas ankstyvąją Romą valdžiusių etruskų, toliau modifikuotas senovės romėnų, rašiusių lotynų kalba. Dėl šios rašto sistemos universalumo ir paplitimo, jos populiarumas vis didėja: per dvidešimtą amžių prie lotynų rašto perėjo nemažai kalbų (turkų, somalių, vietnamiečių ir kt.).

(http://lt.wikipedia.org/wiki/Lotyn%C5%B3_ab%C4%97c%C4%97l%C4%97)

Nors dabartiniais laikais raštas, rašymo būdai ir priemonės labai skiriasi nuo aukščiau vardintų. Viskas yra normalu, laikai keičiasi, žmonės ir technologijos tobulėja. Taip kaip piktografinį rašto etapą ilgainiui pakeitė fonetinis, kai kalbą imta skirstyti ne tik į žodžius, skiemenis, šaknis, bet ir į atskirus garsus. Taip uolas, molines lenteles ar popirusą pakeitė kompiuteriai, mobilieji telefonai. Tačiau labai svarbu prisiminti romėnų posakį : “Žodžiai nuskrenda, raštas lieka”

1.2. Knygos raida

Jei apsižvalgytumėme, kiekvienuose namuose rastumėme bent po vieną knygą. Su knygomis dažnas iš mūsų susiduriame kiekvieną dieną. Šiuolaikiniam žmogui ji tapo tokia įprasta, kad kartais nebesuvokiame jos neįkainojamos ir itin svarbios reikšmės žmonijai. Knygose aprašyta pasaulio istorija, mokslo atradimai, kuriuos iki šių dienų perduodame iš kartos į kartą, tačiau ar kada nors susimąstome kokį ilgą kelią „praėjo“ knyga kol įgavo dabartinį savo pavidalą? Ji kaip ir žmonės nuolat evoliucionavo ir kito – įgavo savo istoriją.

Pirmosios knygos atsirado senosiose civilizacijose - Šumere, Egipte, Kinijoje ir t.t. Vieni iš seniausių randamų knygų pavidalų yra akmeninės arba molinės plokštės, dramblio iltys, žvėrių kaulai. Babiloniečių valstybiniai dokumentai būdavo kalami akmenyje, o daugumai knygų naudotas molis - plonose molinėse plokštelėse išpaudžiant ženklus ir išdegus jas krosnyje. Įvairiose

pasaulio šalyse naudotasi skirtingomis medžiagomis ir rašymo priemonėmis. Pavyzdžiui pietų Indijoje rašymui naudoti palmių lapai, Kinijoje - bambukinės lentelės, šilkinės juostos, kitose šalyse - drobė, medžių žievė. Naudotos įvairūs rašymo įrankiai - lazdelės, teptukai, plunksnos, kurie būdavo merkami į dažus.

Nuo 3 tūkst. pr. m. e. plačiai naudoti pradėtas papirusas - pelkių žolė išauganti iki 4,5 m aukščio. Egiptiečiai iš papiruso stiebų išmokę gaminti puikią rašymo medžiagą, sukūrė papirusinę knygą. Ilgas, specialiai paruoštas papiruso lapas, buvo suvyniojamas į ritinį ir laikomas dėžutėse. Toks papiruso ritinys dažniausiai būdavo 8-12 metrų ilgio. Ilgiausias iki mūsų laikų išlikęs papiruso ritinys yra 46 metrų ilgio ir 40 cm pločio faraono Ramzio metraštis. Palyginti su dabartiniu popieriumi, papirusas nepatvarus, trapus, purus. Tai ir lėmė senovės knygos formą – ritinį. (Šaulauskaitė D.M. 2007m., p.6)

Be papiruso Romos laikais atsirado labai svarbi medžiaga skirta rašymui – pergamentas. Pergamentas kildinamas iš mažos Azijos valstybės Pergamo (III-II a. pr. m. e.) (Šaulauskaitė D.M. 2007m., p.9) Tai tvirta, lakšto formos medžiaga, pagaminta iš mažų naminių gyvulių – veršiukų, ėriukų, ožkų odos, pašalinus plaukus bei nuėmus mėsą ir ištemptą ant rėmo išdžiovinus.

Pergamentas yra ypatinga laikmena. Nuo kitų dokumentų laikmenos ji skiriasi ne tik savo vidine struktūra, bet ir išore: paryškintomis ar ornamentais puoštomis inicialinėmis raidėmis, paraščių puošyba, o ypač ant juostelių ar virvelių kabančiais spalvotais antspaudais. (Veselauskienė D. 2002m.)

Knygos forma taip pat kito - plintant pergamentui pereita prie kodekso (kodeksas lot. *codex* – „kodeksas“). Anot knygos „Knygrišystė Lietuvoje“ autorės Dalios Marijos Šaulauskaitės, kodekso gamyba gan primityvi: pergamentas sukarpomamas į vienodus stačiakampius lapus, kurie sulankstomi pusiau ir susiuvami po 4 lapus į sąsiuvinį (gr. *tetradion* – nuo žodžio „keturi“). Siekiant apsaugoti kodeksą, prie jo iš abiejų pusių pritvirtinamos lentelės, rečiau – stori odos gabalai, kuriuos galima susieti su viršelių pradžia. III a. kodeksas pamažu ritinį stumia iš diduomenės bibliotekų. Antikinės knygos raidą nutraukė Romos imperijos žlugimas V-VI a.

Popieriaus išradimo data ir vieta tiksliai nežinomi, manoma, kad tai įvyko Kinijoje apie II a. pr. m. e. Kinų metraščiai nurodo, jog imperatorius dvaro pareigūnas Tsai-Lunis atkreipė tautiečių dėmesį į geras popieriaus „ši“ gaminimo iš šilkmedžio savybes. Pasak legendos, Tsai-Lunis ir pagamino pirmąjį popieriaus lakštą, išmirkęs šilkmedžio luobą vandenyje, sutrynęs akmeniniame puode, nukošęs per tankų tinklą ir išdžiovinęs ant to tinklo užsilaikiusių plaušelių sluoksnį. Ištikus amžius kinų popierius buvo imperatoriaus dvaro paslaptis. VII a. popieriaus gamybos meno paslaptys pasiekė Japoniją ir Korėją. (Gleizinytė J. 2002m.)

Europoje popieriaus gamybą paskleidė arabai, kurie popieriaus gamybai pradėjo naudoti kanapinius, lininius, vėliau ir medvilninius skudurus. Juos pjaustydavo, virindavo katiluose su kalkėmis, mirkydavo, po to trindavo grūstuvuose. Ilgainiui popieriaus gamybos būdai ir tradicijos pasklido Egipte, Šiaurės Afrikos šalyse, apytiksliai XII a. pasiekė Ispaniją, vėliau kitas Europos šalis. (<http://lt.wikipedia.org/wiki/Popierius>)

Iki knygų spausdinimo staklių išradimo knygos buvo perrašinėjamos ranka. Knygų prekybos pradžia laikoma maždaug V a. pr. m. e. Tuomet atsiranda sąvokos „bibliopola“ – knygų pirklys, „biblioteka“ – knygynas.

VII – X a. atsiranda vienuolynai, kuriuose pradėtos perrašinėti knygos. Jie tampa pagrindiniais knygų perrašinėjimo ir prekybos centrais. Tačiau knygas perrašinėjo ne tik vienuoliai, bet ir pasauliečiai. Knygų perrašymas ypač suklestėjo VII-X a., kai ėmė kilti miestų kultūra, vystyti prekyba, kurtis universitetai. (Šaulauskaitė D. M. 2007m., p.10)

Ypač plačiai organizuotas knygų perrašinėjimas, pasiskirstant darbus (vienam diktuojant, kitam rašant, iliustruojant ir t.t.), paplito Romos valstybėje mūsų eros pradžioje. Kai kuriose perrašinėtojų dirbtuvėse dirbo po šimtą ir daugiau žmonių. (http://www.spaudos.lt/Spauda/Knygu_leid_apzvalga.htm)

Maždaug XIV – XV a. perrašinėjimą perėmė pirkliai, amatininkai. Pirmieji perrašinėtojai rašydavo žąsies plunksna. Knygos dažniausiai būdavo religinio turinio ir itin brangios, todėl sunkiai įperkamos žemesnio socialinio sluoksnio atstovams.

1455m. Johano Gutenbergo išrastos knygų spausdinimo staklės tapo pasauliniu perversmu knygos istorijoje - informacija ėmė skliti spausdintų knygų forma. Gutenbergo išrastos spausdinimo staklės pakeitė istoriją: knygos gerokai atpigę, sutrumpėjo rašymo procesas, nebereikėjo įdėti šitiek darbo norint parašyti knygą. (http://www.technologijos.lt/n/zmoniu_pasaulis/knygos/straipsnis/Knygos:-nuo-istorijos-iki-ateities-perspektyvu?name=straipsnis-4927&l=2)

1.3. Knyga šiuolaikinėje skaitmeninėje eroje

Johano Gutenbergo išrastos knygų spausdinimo staklės pakeitė pasaulį. Dabartiniiais laikais vėlgi keičiasi ne tik pačios knygos, bet ir jų skaitymo bei saugojimo būdai.

Naujas technologinis perversmas įvyko palyginti neseniai ir mes jau galime įsigyti elektronines knygas. Skaitmeninė knyga, palyginti su klasikine spausdinta knyga, atsirado neseniai, tačiau dėl itin sparčios informacinių technologijų kaitos akivaizdu, kad ji, išgyvenusi pirminius formavimosi etapus, jau įsitvirtino ir tapo mūsų kasdienybės dalimi (Gudinavičius A. 2012m.) Iškyla klausimas, ar naujos elektroninės knygos neištums iš rinkos klasikinių, popierinių knygų, o gal tai savaime suprantama knygos evoliucija?

Knygotyrininkas Domas Kaunas skaitmeninę knygą apibrėžia taip: „Skaitmeninė knyga yra autorių susisteminta, struktūruota, leidybos specialistų suredaguota, apipavidalinta ir pagal tam tikrus reikalavimus skaitmeniniu formatu laikmenoje – plokštelėje, kompiuteryje, specialioje skaityklėje arba kompiuterių tinkluose – pateikta semantinė informacija“. A. Gudiničius savo straipsnyje „Skaitmeninė knyga ir jos raida“ aprašo mokslininkų Magda Vassiliou ir Jennifer Rowley, pateiktą dviejų dalių elektroninių knygų apibrėžtį: „Skaitmeninė knyga yra tekstinio ir (ar) kitokio pobūdžio skaitmeninis objektas, sukurtas remiantis tradicinės popierinės knygos principais, turintis savybes, pasireiškiančias skaitmeninėje erdvėje. Skaitmeninės knygos paprastai pasižymi tokiomis savybėmis kaip paieška, nuorodų sistema, hipernuorodos, multimedijos objektai, interaktyvumas.“

Skaitmeninių knygų atsiradimą žymi 1971 metais įkurta pirmoji elektroninių knygų biblioteka internete. Pirmosios skaitmeninės knygos buvo rašomos specialioms sritims ir ribotai auditorijai, taigi jas skaitydavo tik mažos ir specifinių interesų turinčios žmonių grupės. Šių knygų temos apėmė techninius vadovus aparatinei įrangai, pramoninei technikai, ir pan. Pasirodė ir plito gana daug skaitmeninės knygos formatų. Kai kurie priklausė didelėms kompanijoms, tokioms kaip Adobe (pdf), kai kurie atvirojo kodo programuotojams. (<http://informologai.blogspot.com/2011/12/medija-skaitmenine-knyga.html>)

Remiantis 2012 metų kovo mėnesio Harris Interactive atlikto tyrimo duomenimis - jau beveik kas trečias amerikietis naudojami vienokiu ar kitokiu nešiojamuoju skaitmeninių knygų skaitymo prietaisu (skaitykle, planšetiniu kompiuteriu). Prieš dvejus metus tokių žmonių buvo pustrėčio karto mažiau. Smarkiai didėja skaitmeninių knygų pardavimo apimtys leidyklos vis daugiau pajamų gauna iš parduodamų skaitmeninių knygų, o spausdintų knygų dalis mažėja (Gudiničius A. 2012m.)

Skaitmeninė knyga lyginant klasikine popierine turi nemažai privalumų: galima nuolat atnaujinti turinį bei informaciją, skaityti galima daug greičiau, kadangi lengviau randama reikiama informacija. Straipsniai interaktyvūs, galimi įvairūs reikiamos informacijos paieškos būdai – per nuorodas, pavadinimų sąrašus, reikšminio žodžio paiešką visame tekste. Tačiau pastebima ir nemažai minusų susijusių su elektroninėmis knygomis: nepaisant paprastų techninių kliūčių kaip baterijos išsekimas, ekrano subraižymas ir kitos problemos, su kuriomis susiduria kiekvienas elektroninės skaityklės turėtojas, žmonės dažnai pasimeta dideliame informacijos sraute, darosi vis sunkiau sunku priimti sprendimus dėl informacijos arba duomenų pertekliaus. Taip pat itin svarbus veiksnys – kaina. Kol kas elektroninių knygų skaityklės yra pakankamai brangios, kai tuo tarpu bibliotekose išduodamos nemokamos knygos. Tam tikrų amžiaus grupių atstovams (senjorams, vaikams) elektroninėmis skaityklėmis, lyginant su tradicine knyga, kurią pakanka atsiversti ir tęsti savo istorijos skaitymą nuo užsižymėtos vietos, naudotis gali būti sudėtingiau.

Kyla įvairiausių spėjimų kas laukia klasikinės popierinės knygos. Ar gali būti, kad skaitmeninės gali lemti tradicinių išstūmimą. Visa tai priklauso nuo kone pagrindinio socialinio veiksnio - kaip visuomenė priims skaitmenines knygas.

Galimi įvairūs variantai, tačiau kol kas tradicinės knygos yra pakankamai gerbiamos dabartinėje visuomenėje. Tai rodo pasaulinė knygos ir autorių teisių diena, minima kasmet balandžio 23d. Jungtinių Tautų organizacijos sprendimu ji švenčiama visame pasaulyje. Šventės idėja siekiama priminti knygos reikšmę žmonijai. Atsiradus žiniasklaidai, žmonėms vis mažiau dėmesio skiriant knygai, siekiama ne tik pabrėžti knygos svarbą, bet ir apginti autorių teises.

Nuo 1967m. kasmet Balandžio 2 dieną minima tarptautinė vaikų knygos diena. Tai vienas iš svarbiųjų IBBY (Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos) renginių. Skatinat pritraukti kuo daugiau žmonių prisijungti prie idėjos, kurios nors šalies skyrius gauna teisę kurti šventės plakata ir kreipimąsi į skaitytojus. 2013m. ši teisė atiteko Jungtinių Amerikos Valstijų IBBY skyriui. (<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-04-02-balandzio-2-oji-tarptautine-vaiku-knygos-diena/98363>)

Vis populiarėja knygų mugės. Vilniuje knygų mugė (2013m.) organizuota jau keturioliktus metus. Būtent ši knygų mugė sulaukė rekordinio lankytojų skaičiaus per visą Vilniaus knygų mugės gyvavimo istoriją – ją aplankė net 64 tūkstančiai lankytojų. Jiems pristatyta 410 renginių, Mugėje dalyvavo 267 dalyviai iš 8 šalių, bendras mugės plotas su renginiais – 12000 kv. m. (<http://2013.vilniausknygumuge.lt/lt/main/naujienos/bendrosios#id19275>)

Knygų leidėjai ir bibliotekininkai prisipažįsta, jog egzistuoja ir knygų mados. Štai prieš beveik porą metų buvo itin madinga skaityti, kalbėti ir aptarinėti Dano Browno parašytą „Da Vinčio kodą“, dar kelerius metus prieš itin populiarį tapo Paulo Coelho kūryba. Didelio populiarumo sulaukia mirusių autorių knygos, pavyzdžiui po rašytojos Jurgos Ivanauskaitės mirties išaugo jos parašytų knygų skaitytojų skaičius. Internetiniame puslapyje alfa.lt paskelbtame straipsnyje „Ar egzistuoja knygų mados kultūra?“ leidyklos „Alma littera“ vyriausioji redaktorė Danguolė Viliūnienė tvirtino, jog lietuvių skaitymo įpročiai, skonis ir mados formuojasi panašiai, kaip ir visame pasaulyje. Vis gi knygos parodo ir žmogaus išprusimą, todėl pastebima, kad kai kurias knygas skaityti imamasi todėl, kad jų skaitymas tarsi demonstruoja išsilavinimo, kultūros lygį. Dažniausiai į tokių knygų sąrašus patenka įvairiausių filosofų veikalai. (http://www.alfa.lt/straipsnis/10340205/?Ar.egzistuoja.knygu.mados.kultura...I.dalis.=2010-04-08_15-45#ixzz2SXia236m)

Lietuva turi ir labai galias bibliotekininkystės tradicijas, kas rodo, kad valstybės piliečiai noriai naudojami bibliotekų paslaugomis, o paklausa yra didelė. Seniausia biblioteka Lietuvoje įkurta dar 1570m., kai daugelis kitų Europos miestų savo bibliotekų neturėjo. (<http://www.mokslasirtechnika.lt/mokslo-naujienos/siuolaikin-mokslin-biblioteka-moderniam->

mokslininkui-ir-visuomenei.html) XXI amžiuje skaitmeninės technologijos ir internetas keičia bibliotekų darbą. Daugelyje jų nebepildomi korteliniai katalogai , leidinius galima užsakyti ir internetu. Naujai statomos bibliotekos atlieka kur kas daugiau funkcijų ir todėl daugelyje pasaulio šalių vadinamos nebe bibliotekomis, o mediatekomis ar kultūros centrais. Juose yra garso, vaizdo įrašų fondai, kino, teatro, konferencijų salės, auditorijos. (http://www.technologijos.lt/n/mokslas/astronomija_ir_kosmonautika/straipsnis?name=straipsnis-4927)

2. KNYGRIŠYBOS ISTORINĖ APŽVALGA

2.1. Knygų viršelių įrišimo raida ir įrišimo metodai

Egipte papiruso ritiniai būdavo meniškai apipavidalinami ir laikomi dekoratyviose medinėse, molinėse dėžutėse arba odiniuose dėkluose. Vėliau pradėti gaminti diptikai - dvi tarpusavyje sujungtos lentelės, kurios galėjo būti iš medžio, metalo, dramblio kaulo ir kitų medžiagų. Tokios užrašų knygos, turinčios daugiau įdėtinių lentelių, vadintos triptikais (triptychos, 3 dalių), pentaptikais (pentaptychos, 5 dalių) ar tiesiog poliptikais (poliptychos, iš daugelio dalių) Vienodo formato vaškuotose lentelėse buvo išgręžiamos skylutės ir virvute surišamos į vieną knygą - vadinamąjį kodeksą. Iš vaškinių lentelių kodekso laikui bėgant atsirado pergamento kodeksas, kuriam apsaugoti iš abiejų pusių buvo tvirtinamos lentelės. Jų vidinės užverčiamosios pusės buvo dengiamos vašku ir skirtos užrašams. Išorinės, tuo tarpu, buvo įmantriai papuoštos. Tai knygos puošybos ir grafiško apipavidalinimo meno pradžia iš kurio ir išaugo dabartinė knyga. (Supranavičius R., Vilniaus dailių amatų asociacija, 2011m.)

Laikui bėgant knygrišystės amatas vis vystėsi ir tobulėjo, knygos buvo įrišamos vis techniškiau, puošniau. Brangūs leidiniai puošiami superekilibriais. Vertingų knygų viršeliai būdavo dailiai ir prabangiai puošiami: aptraukiami oda, aksomu, įspaudžiami ornamentai, priklijuojamos metalinės detalės.

Viduramžių knygos apdarą beveik visada sudarė dvi medžio lentos, aptrauktos oda. Knygų kampai dažnai kaustyti metalu, viršeliai užsegami metalinėmis sagtimis arba užrišami odiniais raišteliais. Klestint knygrišystės amatui didėjo poreikis kurti išskirtines, meniškai įrištas vienetines knygas. Todėl vėlyvaisiais viduramžiais ir renesanso laikotarpiu knygrišystė tapo ne vien knygų įrišimo amatu, bet ir savita taikomosios dailės atšaka. Naudotos itin prabangios medžiagos kaip šilkas, aksomas, brokatas, naudojami aukso siūlai. Knygos dekoruotos metaliniais įspaudais, ištapomos smulkiausiomis ir sudėtingiausiomis miniatiūromis, puoštos raižiniais, siuviniais, nėriniais. Knygos bloko kraštai taip pat dekoruoti: ornamentuojami, auksuojami, spalvinami. (Kavaliauskas A. 2013m.)

XIV–XV a. knygų gamybą ir prekybą į savo rankas perėmė miestiečiai amatininkai ir pirkliai. Išradus knygų spausdinimo stakles, didėjo ir knygų tiražai. Miestų knygrišiai ėmė jungtis į brolijas, cechus. Pirmieji tikri knygrišių cechai įsikūrė XVI a. Vokietijoje: Vienoje – 1540m., Augsburgėje ir Vitenberge – apie 1544m., Leipcige – 1544m. (<http://www.dvaromeistrai.lt/knygrisyste>)

Laikui bėgant, įvairiose pasaulio šalyse buvo atrasta nemažai skirtingų knygų įrišimo būdų. Knygos įrišimai iš pradžių turėję apsauginę knygų funkciją, ilgainiui tapo tikrais meno kūriniais, kuriuose dominuoja stipri estetinė funkcija. (Šaulauskaitė D. M. 2007m.)

Kadangi knygų istorinės raidos pradžioje buvo retenybė, labai brangios, itin vertinamos ir saugomos, jos išsilaikė palyginti geriau nei įprasti buitiniai odos daiktai ir pasiekė mūsų laikmetį. Iš knygų įrišimų apdailos, panaudotų medžiagų, pritaikytų įrišimų ir meninės apdailos technologijų, galime spręsti ne tik apie atskirų epochų meno stilių, bet ir amatų kultūrą, technologinį lygmenį. (Kavaliauskas A. 2013m.)

A. Kavaliauskas išskiria šiuos tradicinius knygų įrišimo metodus:

Odinis pergamentinis. Tai toks knygų įrišimo būdas, kai kietviršiai (iš pradžių gaminti iš medinių lentelių, kurias ilgainiui pakeitė kartonas) aptraukiami oda arba pergamentu.

Pusiau odinis pusiau pergamentinis. Taupymo sumetimais oda naudojama tik knygų nugarėlei, viršelių nugarėlei, siekiant apsaugoti labiausiai nusidėvinčias knygos dalis.

Knygų įrišimai drobe. Didėjant išleidžiamų knygų skaičiui ir jų paklausai vietoj odos ar pergamento buvo naudojama drobė, tai pigesnis, tačiau technologiškai beveik toks pats knygų aptraukimo būdas kaip ir odinis pergamentinis – visas viršelis aptraukimas drobe.

Pusiau drobinis knygų įrišimas. Vėlgi dėl praktinės reikšmės atsiradęs metodas. Yra du šio įrišimo būdai: naudojantis pirmuoju iš šių būdų knygos nugarėlė yra aptraukiama, o likusi kietviršių dalis apklijuojama popieriumi. Antrasis variantas – aptraukiama knygos nugarėlė ir knygų kampai, o likęs kietviršių plotas apklijuojamas popieriumi.

Knygų įrišimai popieriumi. Įrišimui naudojamas vien tik popierius. Viršeliams pagaminti naudojamas plonesnis kartonas, margintas popierius.

Lankstus vientisinis knygų įrišimas be kanto. Viršeliai tokioms knygoms dažniausiai gaminami iš nestoro ir pakankamai lankstaus kartono, kuris sudaro priekinį ir galinį viršelius bei nugarėlę. Viršelių lankstymo vietose įspaudžiami grioveliai. Viršelis klijuojamas prie knygos bloko nugarėlės ir ištiesai arba dalinai prie priešlapių.

Lankstus vientisinis knygų rišimas su viršelio kanta. Tai metodas analogiškas prieš tai aprašytam, tačiau skirtingai nuo pirmojo, jo viršeliai yra šiek tiek didesni už knygos bloką ir sudaro vadinamąjį kantą. Dažniausiai kantas paliekamas iš trijų bloko pusių. Blokas ir viršeliai gaminami ir apipjaunami atskirai ir tik vėliau sujungiami.

Lankstus vientisinis knygos įrišimas naudojant patvarias medžiagas. Šis įrišimo metodas labai panašus į 6 ir 7 punkte aprašytus metodus. Pagrindinis skirtumas yra viršelio gamybai naudojamos medžiagos. Šiuo atveju viršeliai gaminami iš patvaresnių medžiagų, tokių kaip tankus audinys, kolenkoras, lederinas ir pan. Viršeliai apipjaunami kartu su bloku, nepaliekant kantų.

Vientisinis knygų įrišimas naudojant kartono viršelius. Pradžioje blokas surišamas, apipjaunamas, suformuojamas ir tik tada įklijuojamas į paruoštus kietviršius. Gaminant viršelius, priekinis ir galinis viršeliai ir priešnugaris apklijuojamas margintu arba vienspalviu popieriumi. Gaminant viršelių kartonines detales daromos užlaidos kantams, numatomi tarpai tarp priešnugario ir kietviršio lankstei (špacijai) formuoti.

Sudurtinis knygų įrišimas į kietviršius. Naudojant šį metodą kietviršiai apklijuojami margintu ar taurintu popieriumi, o nugarėlė ir prie jos esantis kietviršių plotas audiniu, ar kita elastinga, patvaria medžiaga. Nugarėlė gali būti tiek tiesi tik išgaubta. Nugarėlės ir kietviršių aptraukimui galima naudoti ne tik popierių, tačiau ir audinį bei kitas įvairių spalvų, tekstūrų bei faktūrų medžiagas.

2.2. Knygrišystės raida Lietuvoje

Pasaulyje meninė knygrišyba turi senas tradicijas. Meninės knygrišybos esmė yra ta, kad menininkas ima neįrištus knygos lapus, juos lanksto, siuva, karmo, dėlioja, daro jai viršelį – odinį, medinį ar aptrauktą medžiaga. Knygos įrišimas, kaip ir kiekvienas meno kūrinys, atspindi savo epochą, vietą, to laikmečio stilių ir madą. (Misiūnienė S. 2006m.)

Lietuvoje meniškai įrištos knygos pasirodė XV a. pradžioje. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje knygas pradėta įrišti XIV-XV a. Šio dailiojo amato pradininkai Lietuvoje buvo pranciškonų ir bernardinų vienuolynų dirbtuvių vienuoliai. (<http://www.tdaile.lt/Oda/OdaVidus.htm>). Lietuvos feodalinės valstybės laikais Vilnius buvo knygrišystės centras, o 1579m. įkūrus Vilniaus universitetą spausdintų knygų ir knygrišystės amato poreikis dar labiau išaugo. (<http://archive.is/YFG5>) Vilniuje XVI a. pab. dirbo ne mažiau kaip 14, o XVII a. pirmoje pusėje – ne mažiau kaip 22 knygrišiai. Jie rišo knygas LDK valdovams ir didikams – Žygimantui Senajam, Žygimantui Augustui, Radviloms, Sapiegoms, Goštautams ir kitiems. Vienas žymiausių XVI a. Vilniaus knygrišių Jokūbas Morkūnas amato paslapčių mokė ne tik savo, bet ir Krokuvos knygrišius. (<http://www.dvaromeistrai.lt/knygrisyste>)

Didžiosiose Lietuvos bibliotekose išlikę puošnūs ir prabangūs įrišimai rodo nė kiek ne mažesnę Vilniaus knygrišių ir dažnai kartu su jais dirbusių auksakalių meistriškumą nei Vakarų Europos meistrų. (<http://www.dvaromeistrai.lt/knygrisyste>) XVI a. pabaigoje-XVII a. susikūrė knygrišių cechai. 1664m. karalius Jonas Kazimieras pasirašė naują Vilniaus knygrišių cecho privilegiją, kurioje nurodyta kaip cechas turi veikti, kokia turi būti tvarka ir kaip cecho nariai turi elgtis. Remdamiesi privilegijos 10 straipsniu cecho vyresnieji paprašė Vilniaus magistratą apsaugoti jų interesus, įvesti ceche tvarką. 1655 sausio 28d. Vilniaus burmistras ir tarėjai patvirtino knygrišių cecho statutą. Statuto punktai nurašyti nuo Krokuvos knygrišių cechui duotos privilegijos, o ši nurašyta nuo Vokietijos knygrišių cecho statuto. (Misiūnienė S. 2006m.)

XVIIa. Knygų įrišimo amato dirbtuvės iš Vilniaus paplinta į kitus kraštus: Gardiną, Gumbinę, Tilžę, Karaliaučių, Klaipėdą ir t.t. Lietuvoje svarbiausiu knygrišystės centru tapo Vilnius, o Mažojoje Lietuvoje – Karaliaučius. (Kavaliauskas A. 2013m.)

XVIII a. Knygrišių cecho veikla nutrūksta. Po trečiojo pasidalijimo (1795m.) žlugus abiejų tautų respublikai, Lietuva buvo įjungta į Rusijos imperiją ir netrukus čia įsigaliojo Rusijos įstatymai, 1794m., dar iki oficialaus padalijimo, Vilniuje buvo įvesta caro kariuomenės cenzūra, kuri griežtai reguliavo ir veikė spaustuvių ir knygų leidybos reikalus. (Misiūnienė S. 2006m.)

XIXa. Knygų įrišimas tapo šiek tiek primirštas, kadangi knygos buvo įrišinėjamos mašinomis spaustuvėse. Anot Albino Kavaliausko (2013m) išradus knygų rišimo mašinas amatas diferencijuojasi į masinę knygų gamybą ir unikalius rankų darbo meno kūrinius. Vienetiniai rankų darbo įrišimai ilgainiui tapo atskira taikomosios dailės šaka.

1918m. paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, o Lenkijai okupavus Vilniaus kraštą, valstybinis ir kultūrinis gyvenimas persikėlė į Kauną. Kaunui tapus laikinąja sostine susidarė puikios sąlygos burtis aukštos kvalifikacijos meistrams. To meto Lietuvoje veikė kelios dešimtys knygrišyklų ir odos dirbtuvių, Kaune dirbo apie 30 knygrišių.

Profesionaliosios knygrišytės pradžia nepriklausomoje Lietuvoje siejama su pirmuoju ir vieninteliu tarpukario Lietuvos meninės knygrišytės profesionalu Tadu Lomsargiu. Šio knygrišytės pradininko sukurtiems viršeliams būdinga lakoniška, racionali kompozicija, atspindinti literatūros kūrinio esmę. T. Lomsargis suformavo kokybiškai naują santykį su įrišama knyga: knygos įrišimas – tai mano kūrinys. (Šaulauskaitė D.M.2007m.)

Snieguolė Misiūnienė straipsnyje „Knygrišystė Vilniuje: tradicijos ir tęstinumas“ rašo, jog Kazys Lukoševičius - dar vienas populiarus to meto kvalifikuotas knygrišys. 1936m. gavo stipendiją ir Miunchene mokėsi spaustuvininkų meistrų mokykloje. Knygrišyba palaiapsniui atgimsta ir vėl tampa itin svarbia Lietuvos kultūros dalimi. Tačiau 1940 metais, užėjus sovietų valdžiai Lietuvoje įsivyrąja kultūrinis ir ekonominis sąstingis. Kauno sunkiųjų darbų kalėjime žuvus T. Lomsargiui, nežinia kaip susiklosčius K.Lukoševičiaus likimui, profesionali meninė knygrišystė išnyksta.

Didelę svarbą knygrišytės Lietuvoje istorijai turėjo Kauno „Dailės“ kombinato odos gaminių atelje vadovas Voldemaras Manomaitis. 1953m. jis lankėsi Estijos odos dirbtuvėse (pokario metais Talino dailės institutas buvo vienintelis meninio odos apdirbimo specialistus rengianti įstaiga Sovietų Sąjungoje). Jis kvietėsi profesionalius odos meistrus, kurie konsultavo lietuvių menininkus. (Šaulauskaitė D.M. 2007m.)

Voldemaras Manomaitis įnešė naujų vėjų į Lietuvos odininkų kasdienybę - sukūrė reljefinės ir gilinto kontūro klišės odos technologijas. Masinei gamybai sukūrė odos dirbinių –

albumų, papuošalų dėžučių, aprangos priedų etalonų, kuriuos dekoravo animalistiniais, antropomorfiniais, urbanistiniais ir tautodailės motyvais.

(http://lt.wikipedia.org/wiki/Valdemaras_Manomaitis)

Pirmieji Lietuvos menininkai Estijos institutą baigė septinto dešimtmečio pradžioje. Dabar jie vadinami vyresnės dailininkų kartos atstovais, padėjusiais atkurti odos meno tradicijas. Kauno ir Vilniaus dailė kombinatoruose buvo gaminami smulkūs odos gaminiai kaip užrašų knygelės, albumai, suvenyrai, svečių knygos ir kt. Kurti ir eksponuoti savo meno kūrinius pradeda iki šiol garsūs Lietuvos odos meistrai kaip: Eugenijus Kazimėras Jovaiša, Rūta Gudaitytė – Zaturskienė, Srasys Jančiukas, Algimantas Šlapikas, Zita Kreivytė ir kt. Nauja odos menininkų karta, dirbusi tuometiniuose dailės kombinatoruose ima įrišinėti metraščius, knygas, albumus. Menišškai įrištos knygos eksponuojamos taikomosios dailės parodose ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų – Maskvoje, Taline, Rygoje ir kitur (Kavaliauskas A. 2013m.)

XXI a. Lietuvoje meninė knygrišystė atgimsta, nors šio amato mokymo įstaigų nėra daug, jis pakankamai gerbiamas ir vertinamas. Profesionaliai ir meniškai įrišta knyga kaip individualumo ir kūrybiškumo išraiška sulaukia vis daugiau dėmesio.

2.3. Itališkasis knygų įrišimo būdas

Rankų darbo knygos visuomet buvo laikomos ypatingomis, o šiais informacinių technologijų ir nuasmenintų spaudinių laikais jos vertinamos dar labiau. (James A. 2011m.)

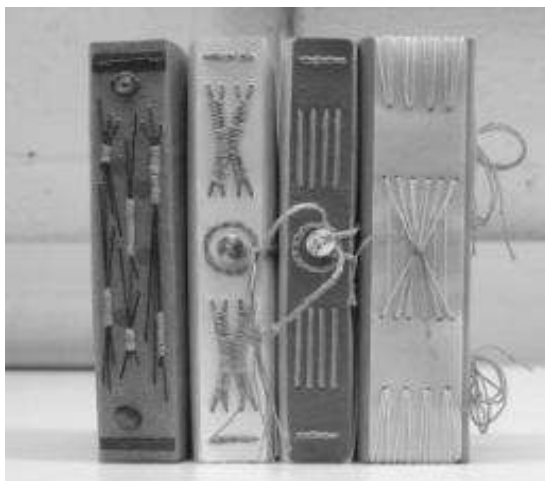
Itališkasis knygų įrišimo būdas („leporello“) susiformavo maždaug XV a. Tai harmonikėlės pavidalo knyga, kurios lapai prisiuvami tiesiai prie knygos nugarėlės. Siuvimo dygsniai matomi ir jie labai puošia knygos nugarėlę. Šie knygų įrišimo būdai gimė po viduramžių epochos Renesanso įtakoje ir pakeitė masyvias metalu kaustytas viduramžių knygas. Dėl savo paprastumo ir patogaus naudojimo, šis knygų įrišimo būdas yra mėgstamas tiek knygrišių profesionalų, tiek dailininkų mėgėjų. (Kavaliauskas A. 2013m.). Viena iš šio įrišimo būdo atmainų yra viduramžiškasis įrišimas minkštu viršeliu („Medieval limp binding“). Viršeliui naudojama stora oda, lankai siuvami prie viršelio nugarėlės, nėra priešlapių. Viena viršelio pusė daroma ilgesnė, ji apgaubia knygą ir taip „suvyniota“ knyga dar apjuosiamą odine juoste ar virvele, kuri gali būti surišama, užsegama ar laisvasis virvelės galas tiesiog užkišamas.

Knygų-objektų grupėje naudojamas būtent šis įrišimo būdas. Knygų įrišimui reikalingos medžiagos yra oda, popierius, siūlas (storesnis, gali būti lininis, arba specialus vaškuotas siūlas skirtas knygų įrišimui, ar netgi kaspiniai), yla, aštrus peilis ir detalės skirtos knygos dekoravimui.

1 pav. Įrankiai naudojami itališkajam knygos įrišimui

Knygos viršelių gaminimui, šiuo metodu, gali būti naudojama ne tik oda. Tam gali būti panaudotos įvairaus tipo medžiagos - odą galima derinti su popieriumi, audiniu ir kt. Jei knygos įrišimui naudojama stora oda netgi nebūtina dėti jokio pakietinimo, tuomet viršelis būna itin lankstus – tarsi žurnalo ar lankstinuko. Jei norima, kad knyga būtų šiek tiek standesnė, oda įklijinama, vidinėje pusėje klijuojamas plonesnės odos, popieriaus pamušalas. (<http://www.tortagialla.com/2010/08/09/longstitch-bookbinding-tutorial-for-a-leather-journal/>)

2-5 pav. Itališko įrišimo knygų pavyzdžiai

3. ŠIUOLAIKINIŲ MENININKŲ INTERPRETACIJOS KNYGOS-OBJEKTO TEMA

3.1. Olympia Le tan Paryžiaus mados diktatorė

Paryžiaus dizainerė Olympia Le Tan jau nuo mažų dienų stebėdavo tėvą - garsų iliustratorių piešiant. Dėl tėvo profesijos ją nuolat supo gausybė knygų. Kaip dizainerė teigia, visos jos namų sienos buvo iš knygų lentynų. (<http://www.osmanahmed.co.uk/2012/07/04/30-minutes-with-olympia-le-tan/>) Meniškos sielos tėvas, Paryžiaus žavesys ir daugybė perskaitytų knygų paskatino merginą kurti. Dizainerė Paryžiuje baigė menų mokyklą ir pradėjo dirbti kartu su Karlu Lagerfeldu „Chanel“, vėliau „Balmain“ mados namuose, tačiau tuo pačiu metu kūrė ir savo vardo rankines. (<http://www.wmagazine.com/w/blogs/editorsblog/2011/05/11/style-notes-olympia-le-tan.html#ixzz2TCxmw7L8>)

Olympia Le Tan kuriamų knygų spektras itin platus – nuo Vladimiro Nobokovo, Bramo Stokerio, Dostoevskio grožinės literatūros iki receptų knygų ar enciklopedijų. Tarp dizainerės kūrinių galima rasti netradicinės išvaizdos, labiau objektus primenančių rankinių. Visi dizainerės kūriniai atlikti itin kruopščiai. Rankinių viršeliai siuvinėjami ir dekoruojami rankomis, todėl kiekvienos delninės tiražas yra tik po 16 modelių. Kadangi dizainerė Olympia Le Tan gimusi Spalio 16-tąją šis skaičius pasirinktas ne atsitiktinai (<http://www.fmag.lt/ka-turi-bendro-knygos-pieno-pakuotes-ir-mada.html>). Rankų darbo Olympios rankinės kainuoja nuo 1330 iki 1525 JAV dolerių.

6 – 14 pav. Olympia Le Tan knygų-rankinių pavyzdžiai

3.2. Caitlin Phillips kūryba

Dizainerė Caitlin Phillips – knygų mylėtoja nuo pat gimimo. Nuo pat vaikystės ji mastė kaip sujungti jos didelę meilę knygoms ir amatams. 2004m. gimė jos pirmosios knygos-rankinės. Dizainerė gamina rankų darbo knygas iš tikrų vintažinio stiliaus knygų. Ji nenaudoja naujų knygų, visos knygos iš kurių dizainerė kuria yra senos, sugadintos arba išmestos bibliotekų, mokyklų bei knygynų. Kurdamą rankines moteris panaudojo patį įvairiausių knygų spektrą: vadovėlius, komiksus, netgi enciklopedijas. (<http://www.ekodiena.lt/nauja-mada-knyga-vietoj-rankines/>)

Visos rankinės, nuo pradžios iki pabaigos, yra rankų darbo. Kiekviena rankinė yra unikali, skiriasi spalvos, dydžiai - knygos nugarėlė būna apačioje, todėl kuo platesnis leidinys, tuo didesnė rankinė. Kaip teigia menininkė: pats sudėtingiausias darbas kuriant yra tvarkingai pašalinti

knygos puslapius taip, kad nebūtų pažeistas viršelis. Šiuo metu Caitlin Phillips kuria ne tik rankines, bet ir kompiuterių, iPad'ų dėklus, pinigines su knygų motyvais.

Savo kūriniai autorė eksponavo įvairiose parodose, Amerikos bibliotekų asociacijoje, Amerikos amatų taryboje Baltimorėje (American Craft Council Show). Jos darbus buvo galima pamatyti tokiuose svarbiuose leidiniuose kaip „Washingtono Post“, New Yorko „Times, itališkame „Glamour“, Paryžiaus „Vogue“ ir kt. (<http://mtptemporium.wordpress.com/2011/02/01/rebound-designs>)

15– 17 pav. Caitlin Phillips knygų – rankinių pavyzdžiai

3.3. A. Pogrebnojaus ir V.Simanavičiūtės knygos-rankinės

Lietuvių dizainerių duetas Aleksandras Pogrebnojus ir Vida Simanavičiūtė taip pat neatsilieka nuo naujausių pasaulio madų vėjų. 2012 metais Tokijoje jie pristatė rankinių- knygų kolekciją ir savo kūriniais sudomino įvairių šalių publiką. Dizainerių kurtos knygos formos rankinės puoštos Jean Paul Sartre, Levo Tolstojaus „Karas ir taika“, Williama Shakespeare'o „Romeo ir Džiuljeta“, Antono Čechovo „Žuvėdra“, Aleksandro S.Puškino „Eugenijus Oneginas“ ir Šventojo Rašto ir kt. knygų interpretacijomis.

Šios stačiakampės formos, universalios, standartinio dydžio, neįpareigojančios rankinės puikiai dera tiek prie kasdienio garderobo, tiek prie puošnesnės aprangos. Skiriamas didelis dėmesys detalei, o per šią – ir asmenybei.

Šis darbas, kurį patys dizaineriai įvardija kaip modernų ilgąamžių vertybių pateikimą, tai labai aukšto lygio šiuolaikinės mados ir prabangos pavyzdys, pripažintas žinomų pasaulio mados leidinių. (<http://gyvenimas.delfi.lt/stilius/japonu-rankose-lietuviskos-av-rankines-knygos.d?id=57337313#ixzz2TCn3EHEb>).

18 pav. A. Pogrebnojaus ir V.Simanavičiūtės knygos-rankinės

4. ANKETINĖ APKLAUSA ŠIUOLAIKINIO ŽMOGAUS POŽIŪRIUI Į KNYGĄ IŠSIAIŠKINTI

4.1. Anketinio tyrimo planavimas

Viktoras Hugo yra pasakęs: „Knygos kūrėjas – autorius, o jos likimo kūrėjas – visuomenė.“ Šiuo metu pasaulyje vyksta daugybė diskusijų susijusių su knygos reikšme ir svarba šiuolaikiniam žmogui. Skaitmeninės knygos konkuruoja su klasikinėmis. Siekiant išsiaiškinti šiuolaikinio žmogaus požiūrį į skaitymą, klasikinę ir skaitmeninę knygas, sužinoti kuriai iš jų, vis dėlto, skiria pirmenybę žmonės, atliekama apklausa. Ja norima išsiaiškinti ar išsikeltos problemos tikrai aktualios. Ši apklausa iš dalies gali patvirtinti ar paneigti išsikeltą hipotezę.

Apklausa tikslingai atlikta internetu, kadangi tyrime svarbiausia tų žmonių nuomonė, kurie susipažinę ir naudojami šiuolaikinėmis techninėmis galimybėmis. Atliekant apklausą internetu turime galimybę apklausti tiek Lietuvos miestų, tiek regionų gyventojus. Asmenys pasirinkti atsitiktinai. Respondentų amžiaus grupė: nuo 16 iki 36 metų. Atliekant tyrimą aktualiausia būtų jaunesnės kartos atstovų nuomonė, kadangi šie žmonės dažniausiai yra lankstesnių pažiūrų, imlesni naujovėms ir inovacijoms. Apklaustieji asmenys įvairių lyčių ir įvairių socialinių sluoksnių atstovai. Tyrimui atlikti pasirinktas anketinis - kiekybinis apklausos metodas, kuriame pateikiama 18 uždaro tipo klausimų su galimais atsakymų variantais. Anketos įvade buvo nurodyta pagrindinė informacija, supažindinanti respondentus su anketa, pateikta pildymo instrukcija.

Anketai atlikti pasirinkta internetinė apklausų svetainė manoapklausa.lt. Suformavus apklausos klausimyną anketa gauna unikalią nuorodą, kurią respondentams galima siųsti el.paštu dalintis nuoroda diskusijose, socialiniuose tinklalapiuose Facebook ir Twitter ir t.t.

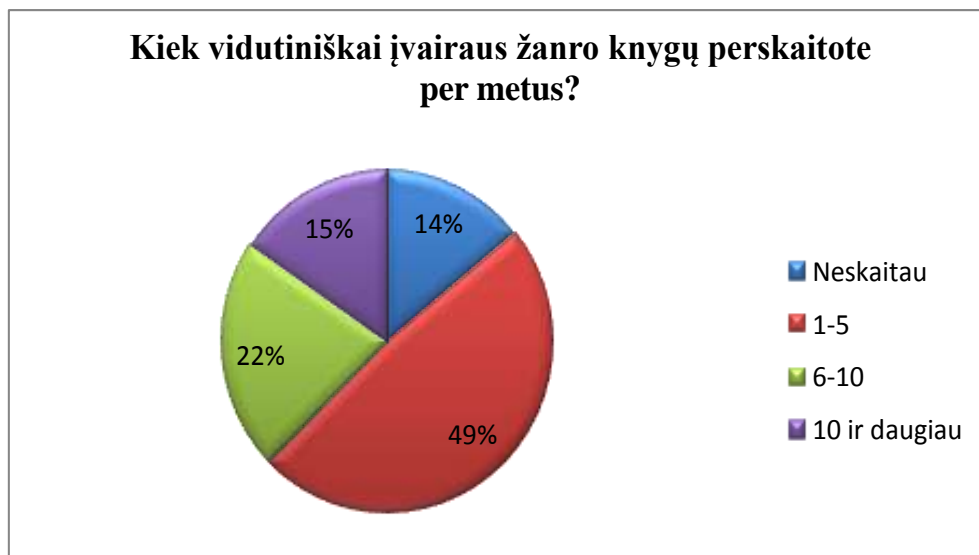
4.2. Tyrimo rezultatai

- Nuoroda į klausimyną : <http://manoapklausa.lt/apklausa/464248847/>
- Anketa pradėta publikuoti 2013 gegužės 22 dieną. Paskutinis pateiktas atsakymas: gegužės 29d. 15:01.
- Tyrimo metodas – anoniminė anketinė apklausa.
- Tyrime dalyvavo 144 respondentai.

- Anketa respondentams siūsta elektroniniu paštu. Taip pat elektroninė nuoroda į klausimyną platinta internetinėje svetainėje manoapklausa.lt, socialiniame tinkle Facebook bei diskusijų forume „manodrabužiai.lt“.
- Duomenys apdoroti Excel programiniu paketu ir pateikti procentine išraiška.

Net 87 procentai, virtualioje apklausoje dalyvavusių respondentų yra moterys. Vyrai sudaro mažąją dalį – 13 procentų. Didžiosios daugumos (68 proc.) respondentų amžius vyrauja nuo 19 iki 25 metų. Po 13 proc. atsakiusiųjų priklauso amžiaus grupėms nuo 14 iki 18 metų ir nuo 26 iki 30 metų. Mažiausiai atsakiusiųjų (6 proc.) priklauso amžiaus grupei nuo 30 iki 36 metų. (Apklausoje dalyvių išsilavinimas įvairus: nuo vidurinio iki aukštesnio nei magistro išsilavinimo. Dauguma respondentų atsakė turį vidurinį išsilavinimą (31 proc.), bakalauro išsilavinimą (24 proc.), aukštesnįjį (dabar aukštąjį koleginį išsilavinimą) (17 proc.).

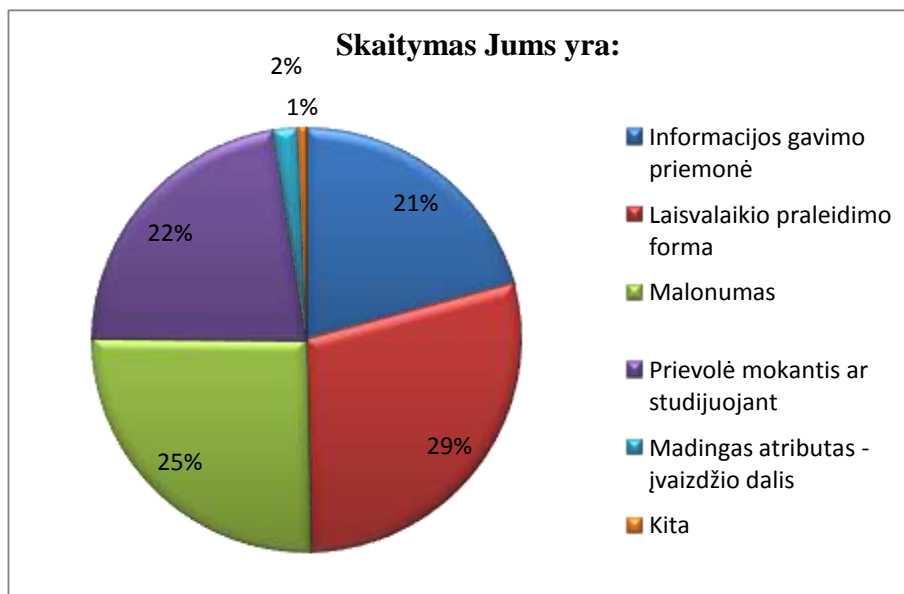
Pirmas klausimas respondentams užduotas siekiant išsiaiškinti kiek vidutiniškai įvairaus žanro knygų jie perskaito per metus. Diagramoje (19 pav.) matome, kad dauguma (49 proc.) atsakiusiųjų per metus vidutiniškai perskaito nuo 1 iki 5 knygų. Rečiausias atsakymas (15 proc.) – „neskaitau“. Išanalizavus šiuos duomenis galima teigti, kad didžioji dauguma respondentų (85 proc.) per metus perskaito mažiausiai vieną knygą.

19 pav. Per metus perskaitytų knygų skaičius

Sekančiu klausimu siekta išsiaiškinti ką apklausoje dalyvavusiems asmenims reikiama skaitymas (20 pav.). Pateikti šeši galimi atsakymų variantai (buvo galima pasirinkti ne vieną atsakymą). Atsakymų, kad knyga respondentui yra „informacijos gavimo priemonė“, „laisvalaikio praleidimo forma“, malonumas“, „prievolė mokantis ar studijuojant“, skaičius buvo labai panašus

(eilės tvarka: 21proc.; 29 proc.; 25 proc.; 22 proc.). 2 proc. apklaustųjų atsakė, kad knyga yra įvaizdžio dalis. Respondentai pasirinkę atsakymo variantą „kita“ pažymėjo, kad skaitymas yra „nieko ypatingo“ ir „kaip kada“. Iš visų gautų atsakymų, galime daryti išvadą, kad skaitymas, daugumos respondentų nuomone, turi teigiamą reikšmę.

20 pav. Skaitymo reikšmė respondentams

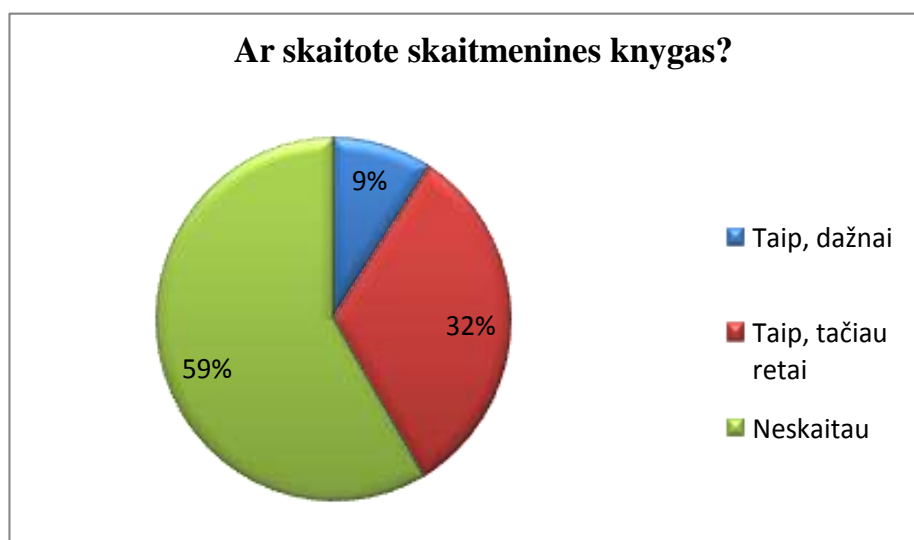

21 pav. Respondentų žinios apie elektronines/skaitmenines knygas

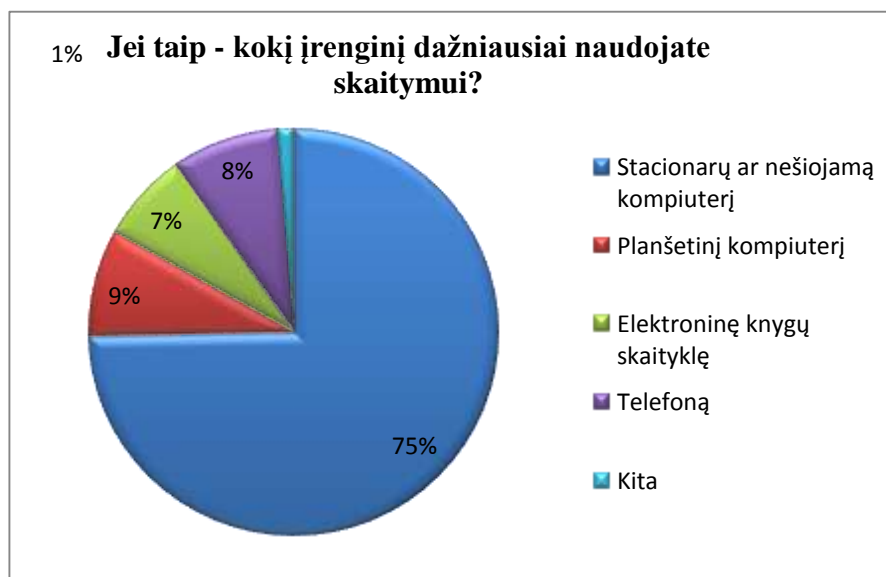
Sekantys klausimai užduodami norint išsiaiškinti respondentų požiūrį į skaitmenines/elektronines knygas. Į klausimą „Ar žinote kas yra elektroninė/skaitmeninė knyga?“ (21 pav.) 96proc. apklaustųjų atsakė teigiamai, ir tik 4 proc. atsakė nežiną kas tai yra. Kadangi dauguma respondentų žino kas yra skaitmeninė knyga, galime spręsti, kad toliau pateikti klausimai, siekiant palyginti klasikinės ir elektroninės knygos privalumus ir trūkumus, apklausos dalyvių

nuomone, yra tikslingi ir dalyviai galės pamatuotai ir objektyviai palyginti šias skirtingas knygos pateikimo formas.

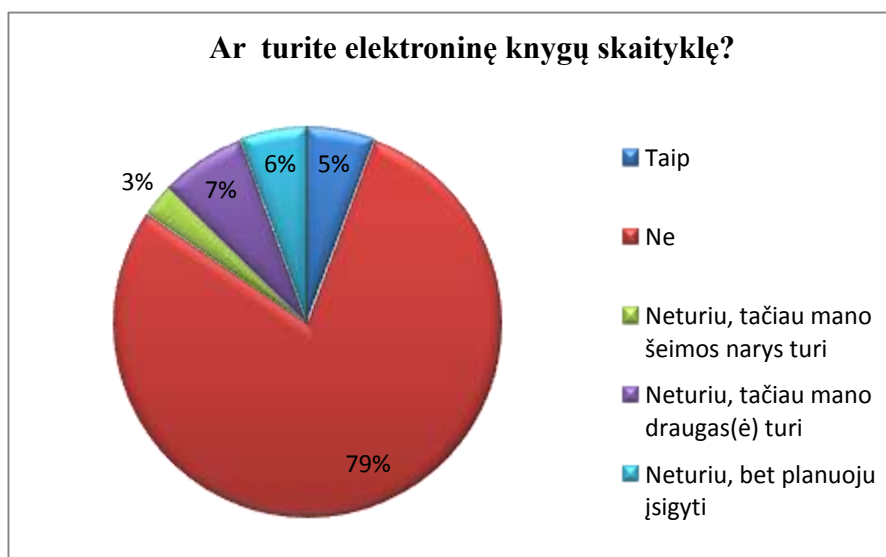
22 pav. pateiktos diagramos duomenimis, matome, kad 59 proc. apklaustųjų neskaito skaitmeninių knygų. 32 proc. apklaustųjų skaitmenines knygas skaito, tačiau retai. Mažiausia apklaustųjų dalis (9 proc.) skaitmenines knygas skaito dažnai. Iš šio atsakymo galime daryti išvadą, kad skaitmeninių knygų populiarumas, apklaustųjų tarpe, nėra labai didelis. Populiariausias įrenginys naudojamas elektroninių knygų skaitymui, apklausos duomenimis, yra stacionarus arba nešiojamasis kompiuteris. Tokį atsakymą pateikė net 75 proc. visų apklaustųjų. Mažiau naudojami įrenginiai yra planšetinis kompiuteris (9 proc.), elektroninė knygų skaityklė (7 proc.), telefonas (8 proc.) (23 pav.). Elektroninę knygų skaityklę turi tik 5 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų, 6 proc. skaityklės neturi, bet planuoja įsigyti. 3 proc. respondentų elektroninės knygų skaityklės neturi, tačiau ją turi šeimos narys, 7 proc. apklaustųjų šio prietaiso taip pat neturi, bet ją turi respondento draugas(-ė). Didžioji apklaustųjų dalis (79 proc.) šio įrenginio neturi ir neplanuoja įsigyti. Todėl galime daryti prielaidą, kad elektroninės knygų skaityklės, daugumos respondentų tarpe, vis dėlto nėra aktualios. (24 pav.).

22 pav. Skaitmeninių knygų skaitymas

23 pav. Įrenginiai naudojami skaitymui

24 pav. Elektroninių skaityklių kiekis respondentų tarpe

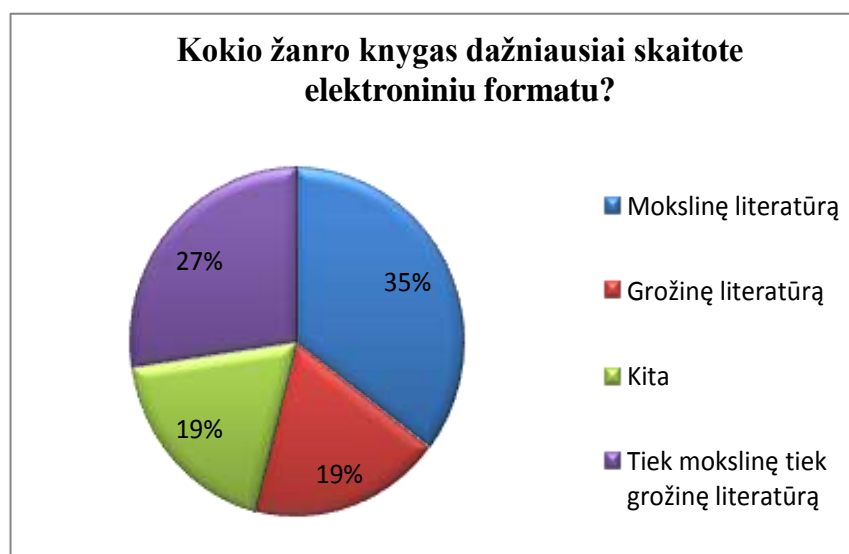
Į virtualioje anketoje užduotą klausimą ar elektroninės knygų skaityklės naudojimas keičia respondento skaitymo įpročius (tradicinių knygų skaitoma mažiau) (25 pav.) tik 7 proc. elektroninės knygos turėtojų atsakė teigiamai. 50 proc. teigia, kad jų skaitymo įpročiai nepasikeitė – tradicinių knygų jie skaito tiek pat. 18 proc. apklaustųjų, turinčių šį įrenginį, teigia, kad skaitymo įpročiai pakito tik iš dalies. Likusioji dalis pasirinko atsakymo variantą „nežinau“.

Siekiant išsiaiškinti, kokio žanro knygas respondentai yra linkę skaityti elektroniniu formatu, apklausoje pateiktas klausimas (26 pav.). Didžioji dalis atsakiusiųjų (35 proc.) pažymėjo, jog elektroniniu formatu dažniausiai skaito mokslinę literatūrą. Grožinę literatūrą tokiu būdu skaito 19 proc., tiek mokslinę tiek grožinę literatūrą taip pat 19 proc. apklaustųjų. Susumavus atsakymus galime daryti prielaidą, kad elektroninės knygos dažniau skaitomos mokymosi, savišvietos tikslais.

Dauguma atsakymo variantą „kita“ pasirinkę respondentų pažymėjo, jog iš viso neskaito elektroninių knygų, kiti paminėjo menines, kulinarines, psichologines elektronines knygas.

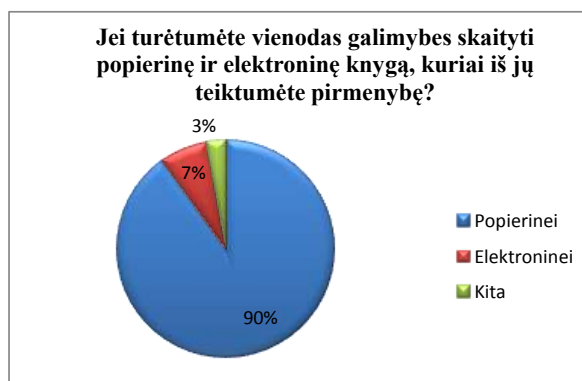
25 pav. Elektroninės knygų skaityklės įtaka skaitymo įpročiams

26 pav. Knygos žanro pasirinkimas skaitant elektroniniu formatu

Į apklausoje užduotą klausimą (27 pav.) „Jei turėtumėte vienodas galimybes skaityti popierinę ir elektroninę knygą, kuriai iš jų teiktumėte pirmenybę?“ net 90 proc. respondentų pasirinko popierinę knygą. Tai parodo, kad bent jau apklaustųjų tarpe, šis knygos variantas yra žymiai populiaresnis ir aktualesnis. Taigi prielaida apie greitą klasikinių knygų leidybos pabaigą nėra teisinga, nes didžioji dauguma apklaustųjų mieliau renkasi popierinį knygos variantą. 3 proc. Pasirinkę atsakymo variantą „kita“ teigia nežiną - jų pasirinkimas priklausytų nuo nuotaikos, kiti

teigia, jog tai priklausytų nuo knygos žanro - popierinės - grožinei, o elektroniniu formatu labai patogu skaityti mokslinę ir kt. su darbu susijusią literatūrą.

27 pav. Respondetų pasiskirstymas tarp popierinės ir elektroninės knygų

Respondentams buvo užduotas klausimas: elektroninė ar klasikinė knyga turi daugiau privalumų ir paprašyta argumentuoti savo atsakymą. Dauguma respondentų vis dėlto pasirinko klasikinės knygos variantą. Popierinės knygos privalumus, atsakiusiųjų nuomone, būtų galima grupuoti taip:

- 1) Klasikinės knygos variantas patogesnis: jį turime galimybę skaityti bet kur.
- 2) Nereikia baimintis dėl techninių kliūčių: ji niekada neišsikraus, nesuges, nesusibraižys ir kt.
- 3) Skaitant elektronines knygas naudojama elektra/baterijos, o tai kainuoja.
- 4) Jas galima pasiimti iš bibliotekos, nemokant pinigų.
- 5) Ne visi žmonės turi galimybę skaityti elektronines knygas.
- 6) Nereikia nešiotis kompiuterio.
- 7) Skaitant klasikinę knygą mažiau pavargsta akys.
- 8) Skaitant elektronines knygas sunku rasti patogią poziciją, dėmesį blaško noras patikrinti el. paštą, panaršyti internete.
- 9) Ne visada galima rasti elektroninių knygų lietuvių kalba
- 10) Elektroninė knygos forma labiau primena tiesiog paprastą sėdėjimą prie kompiuterio.
- 11) Klasikinę knygą skaityti maloniau tiek emociniu atžvilgiu, tiek moraliniu. Ją skaitant yra daugiau pojūčių, jauti pačia knygą, ją išgyveni.

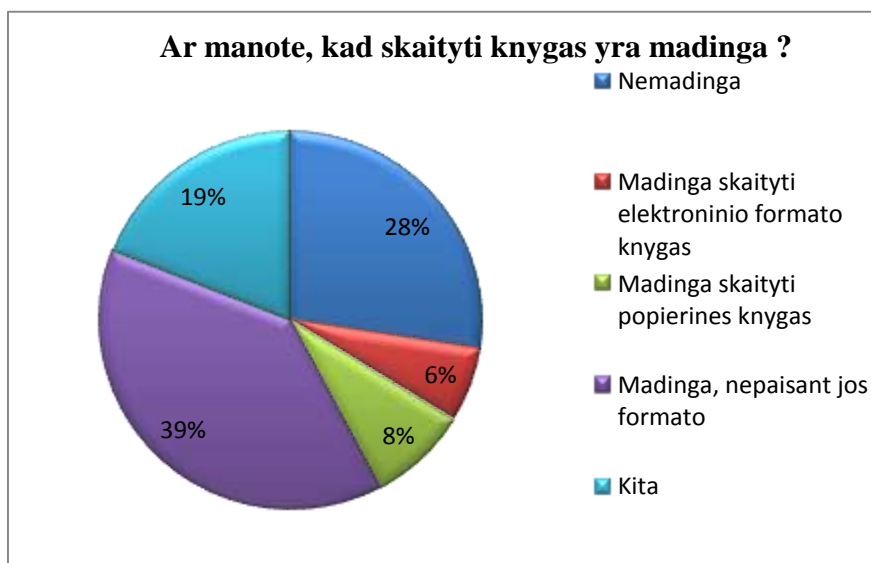
- 12) Skaitant popierinę knygą sukuriamas tam tikras skaitymo ritualas, kurio metu knygos kvapas ir jos laikymas rankose sukuria tam tikrą atmosferą ir emocijas, gimsta "bendravimas su knyga".
- 13) Knyga nesensta nei fiziškai, nei dvasiškai, yra miela ir malonu pasiimti knygą į rankas, ją nešiotis su savimi.
- 14) Elektronika yra užvaldžiusi mūsų rinką, tad gal vertėtų leisti bent popierinei knygai nepasiduoti šiam populizmui.
- 15) Jos turi išliekamąją vertę, kai galima perduoti savo kitiems kaip reikšmingą dalyką.
- 16) Klasikinę ir elektroninę knygas galim būtų sulyginti su bendravimu "akis į akį" ir virtualiu bendravimu skaitant tekstą kompiuteryje.
- 17)) Knygos skaityme nėra svarbu vien tai, ką sužinai iš pačios knygos. Knygos skaitymui svarbus pats procesas.
- 18) Klasikinių knygų kolekcionavimas smagu kaupti knygas vienoje vietoje, matyti perskaitytų knygų lentyną.
- 19) Smagu stebėti kiek knygos jau yra perskaityta, turėti gražų žymeklį, o naudojant el. variantą tai praranda prasmę.

Respondentai pasirinkę elektroninės knygos variantą išskyrė šiuos privalumus:

- 1) Šis knygos variantas užima mažai vietos ir yra daug lengvesnis.
- 2) Patogi skaityti bet kur ir bet kada, patogiu nešiotis, skaityti bet kuriuo paros metu.
- 3) Viename įrenginyje galima turėti kelias dešimtis įvairių leidinių. Elektroninė knyga nedulka lentynose namie - ją perskaičius galima ištrinti arba įrašyti į kokią nors laikmeną. Visa asmeninė "namų biblioteka" telpa vienoje talpykloje.
- 4) Galima skaityti be apšvietimo.
- 5) Lengviau surasti norimą knygą.
- 6) Patogios įvairios pagalbinės programos, patogiu ir paprasta valdyti.
- 7) Nereikia vartyti puslapių.
- 8) Galima pažymėti reikiamus puslapius, eilutes ar žodžius, greitai kopijuoti iš knygos į dokumentus.
- 9) Suprantant kitas kalbas galima greitai perskaityti naujausiais ir populiariausias knygas, kurios dar tik laukia savo eilės būti išleistos lietuvių kalba.
- 10) Elektroninės knygos yra žymiai pigesnės, internete galima rasti ir nemokamų egzempliorių
- 11) Tausoja gamtą.

Išanalizavus visus į šį klausimą pateiktus atsakymus pastebima, kad, vis dėlto, prie klasikinės knygos daugiau riša emociniai niuansai – pagarba popieriniam knygos variantui, jos istorija, kvapas, forma, reikšmė žmonijai. Skaitmeninės knygos traukia savo funkcionalumu, šiuolaikiškumu, inovatyvumu.

Užduodant klausimą „Ar manote, kad skaityti knygas yra madinga?“ (28 pav.) buvo labai įdomu sužinoti, ką respondentai mano apie knygų skaitymą: ar tai susiję su mada. Ar egzistuoja kažkokios sąsajos ar stereotipai susiję su skaitymu ir žmogaus įvaizdžiu. Išanalizavus gautus atsakymus paaiškėjo, kad 28 proc. Apklaustųjų mano, jog skaityti knygas yra nemadinga. 6 proc. Mano, kad madinga skaityti elektroninio formato knygas, 8 proc. mano, kad popierines. 39 proc. apklaustųjų į pateiktą klausimą atsakė, kad knygas skaityti madinga, nepaisant jos formato. Dauguma apklausos dalyvių pasirinkusių atsakymo variantą „kita“ pažymėjo, jog knygų skaitymas nėra mada, tai žmogaus pasirinkimas, laisvalaikis, darbas, malonumas, poilsis, mokslas. Skaitymas negali būti laikomas mados objektu, tai yra gyvenimo būdas - knygas skaito tie, kas nori, kam reikia. Žmonės skaitydami tikrai negalvoja ar tai yra madinga.

28 pav. **Knygų mada**

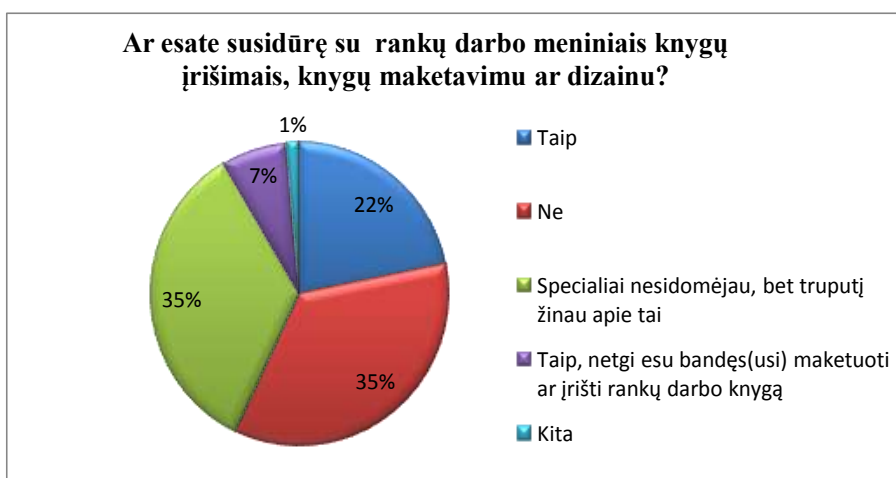
Prieš kuriant netradicinių knygų-objektų grupę ir prieš pristatant ją visuomenei norėta išsiaiškinti ar žmonės žino apie kitokius tradicinės knygos pateikimo būdus: knyga kaip aksesuaras, įvaizdžio dalis, reprezentacinė knyga, knyga-objektas, meno kūrinys? (29 pav.) Į šį klausimą 56 proc. apklausos dalyvių atsakė žiną. 42 proc. atsakė neigiamai. Atsakymo variantą „kita“ pasirinkę respondentai į klausimą atsakė: „knyga yra knyga, interpretacija lieka interpretacija, ar tai

instaliacija ar pristatymas, tai jau kita forma.“ bei „Gerb.Aleksandro P. kurta rankinė knygos pavidalu“

Nors skirtumas tarp variantų „taip“ ir „ne“ nėra labai didelis, vis dėl to daugiau atsakiusiųjų pasirinko teigiamą variantą. Tai rodo, jog žmonės domisi netradiciniais meno kūriniais.

29 pav. Respondentų žinios apie netradicinius knygos pateikimo būdus

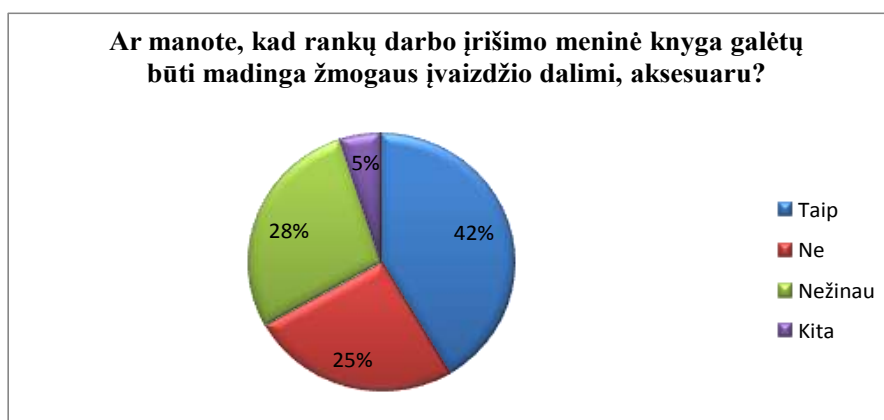
30 pav. Respondentų santykis su meniniu knygų įrišimu, maketavimu, dizainu

Į 30 paveikslėlyje pateiktą klausimą „ar esate susidūrę su rankų darbo meniniais knygų įrišimais, knygų maketavimu, dizainu“ 22 proc. atsakė teigiamai. 35 proc. atsakė, kad nėra susidūrę. 35 proc. pasirinko atsakymo variantą: „Specialiai tuo nesidomėjau, bet truputį žinau apie tai“. 7 proc. apklaustųjų yra su tuo susidūrę ir netgi yra bandę maketuoti ar įrišti rankų darbo knygą.

Iš 1 proc. pasirinkusių atsakymo variantą „kita“ atsakė, jog nėra susidūrę, tačiau norėtų. Taip pat atsakė jog yra bandę rišti mėgėjiškas, neprofesionalias rankų darbo knygas.

Klausimas „Ar manote, kad rankų darbo įrišimo meninė knyga galėtų būti madinga žmogaus įvaizdžio dalimi, aksesuaru?“ Iš dalies patvirtina išsikelta hipotezę, kad panaudojant netradicinius sprendimus knyga gali tapti ir itin madingu šiuolaikinio žmogaus įvaizdžio atributu. Dauguma (42 proc.) apklausos dalyvių su šiuo teiginiu sutinka. Atsakymo variantą „ne“ pasirinko 25 proc. respondentų, „nežinau“ – 28 proc. Klausimo formuluotėje pasirinktas žodis „madinga“ šiame kontekste kai kuriems apklausoje dalyvavusiems asmenims pasirodė turintis neigiamą atspalvį. Kai kurie apklausos dalyviai tokią knygą norėtų gauti dovanų, ar turėti tiesiog dėl savęs. Vienas apklaustųjų mano kad knyga įvaizdžio dalimi galėtų būti nebent tada, kai atspindi žmogaus požiūrį į gyvenimą ir ši knyga jam tikrai daug reiškia. Vienas respondentų abejoja ar knygą apskritai galima vadinti aksesuaru.

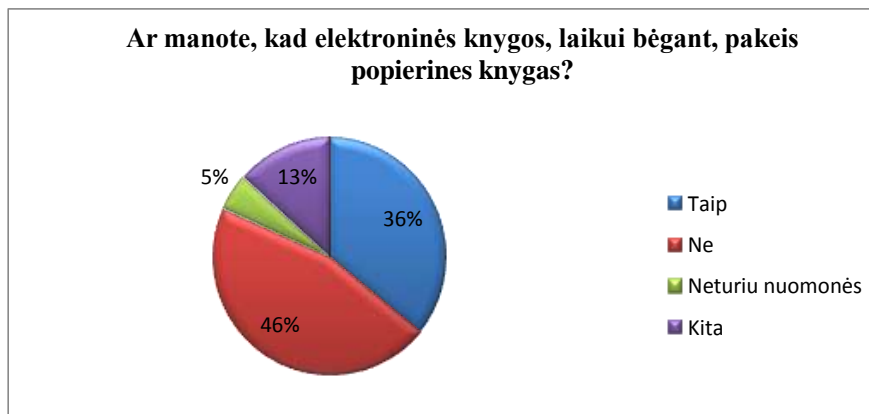
Kaip matome iš anksčiau pateiktų klausimų, daugumą respondentų su knyga sieja emocinis ryšys, pagarba jai, tam tikros tradicijos. Klausimai, kurie sieja knygą su mados tendencijomis, kai kuriems atrodo nepriimtini. Jų nuomone tai tarsi savotiška tradicinės knygos „išdavystė“.

31pav. Respondentų nuomonė apie meninę knygą kaip žmogaus įvaizdžio dalį

Klausimu: „Ar manote, kad elektroninės knygos, laikui bėgant, pakeis popierines knygas?“ Taip pat siekiama patvirtinti arba paneigti vieną iš išsiskeltos hipotezės teiginių jog klasikinė knyga nors išgyvenanti sunkų laikotarpį vis tiek yra nesenstanti ir aktuali, nugalinti laiką, ji – mūsų kultūrinio gyvenimo pagrindas, dabartis ir ateitis. 36 proc. atsakiusių į šį klausimą, mano kad elektroninės knygos ateityje pakeis popierines knygas. 46 proc. su šiuo teiginiu nesutinka ir mano, kad popierinės knygos, vis dėl to, išliks. 5 proc. teigia neturintys nuomonės šiuo klausimu.

Atsakymo „kita“ variantą pasirinkę respondentai mano jog: tai priklauso nuo žmogaus - popierinės knygos neišnyks, o kuria forma skaityti, tai jau žmogaus pasirinkimas. Taip pat mano, kad popierinių knygų sumažės, tačiau jos neišnyks visiškai.

32pav. Apklaustųjų nuomonė apie popierinių knygų pakeitimą elektroninėmis

5. NETRADICINIŲ KNYGŲ-OBJEKTŲ GRUPĖS „CITY BOOK“ MENINIO IR TECHNOLOGINIO SPRENDIMO PAIEŠKOS BEI VYKDYMO EIGA

5.1. Kolekcijos koncepcijos analizė

Netradicinių knygų-objektų grupė „City Book“ tai paskatinimas šiuolaikiniams, nuo technologijų vis labiau priklausomiems žmonės, prisiminti jau primirštą knygą ir skaitymą, kaip dvasinį ir kultūros paveldo šaltinį. Ši knygų-rankinių grupė yra konceptualus meno kūrinys, tačiau pagrindinė knygos funkcija vis dėlto išlaikyta. Knyga-rankinė tarsi simbolis, kuriuo norima pakviesti žmones nenutolti nuo klasikinės knygos, kuri yra mūsų visuomenės kultūrinis pagrindas visapusiškai ugdantis, skatinantis pilietiškumą, demokratiškumą, toleranciją, laisvą asmenybės, o kartu ir valstybės vystymąsi. Šiame darbe knyga interpretuojama, kaip kiekvieną dieną reikalingas bendravimo kultūrą ir socialinę sanglaudą skatinantis garantas.

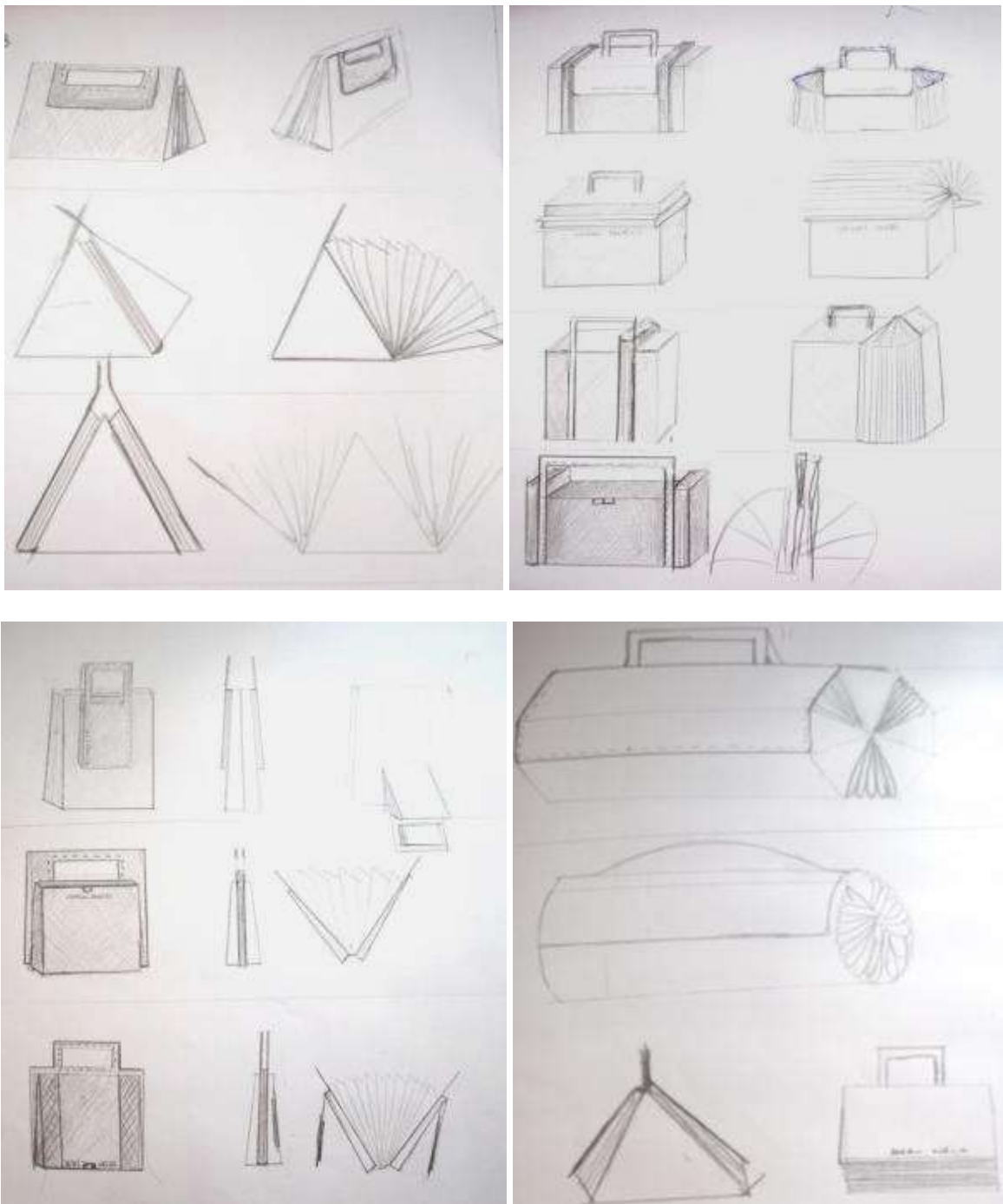
Rankinės forma knygai pasirinkta neatsitiktinai. Rankinė - neatsiejamas, kasdienis atributas, kuris laikui bėgant vis labiau populiarėja ne tik moterų, bet ir vyrų tarpe – tai daiktas žmogaus palydovas. Knyga-rankinė tampa madingu aprangos atributu skirtu žmogui, siekiančiam neprarasti sąsajų su knyga ir kartu būti šiuolaikišku ir madingu. Pavadinimas „CITY BOOK“ reiškia, kad tai knyga skirta betarpiškam ir kasdieniam vartojimui, siekiant ją priartinti prie žmogaus.

Pastaruoju metu meninė knyga, kaip individualumo išraiška, sulaukia vis daugiau dėmesio. Darbe sujungiamos dvi visiškai skirtingos ir sunkiai suderinamos sritys – knygrišyba ir konceptualūs mados aksesuarai. Šia grupe siekiama plėtoti senąsias knygų įrišimo technikas: pabrėžiant knygos įrišimo ir dekoravimo vientisumą naudojamas senovinis itališkasis įrišimo būdas.

Grupę sudaro penkios originalių formų knygos-rankinės iš natūralios odos ir popieriaus. Visos jos skirtingo dydžio. Rankinės spalviškai santūrios, minimalistinio stiliaus. Meninės išraiškos priemonės lengvai suvokiamų elementarių struktūrų, atsikartojančių geometrinių formų. Vyrauja grynos, švarios ir aiškios vertikalios simetriškos bei asimetriškos linijos, plastiškos formos.

5.2. Knygų-objektų grupės „City book“ projektavimo etapai ir vykdymas

Pirminės eskizų paieškos. Siekiant atsiriboti nuo įprastos standartinės knygos formos, atspirties tašku pradiniam kolekcinės eskizams kurti, pasirinktos keturios geometrinės formos: trikampis, stačiakampis, kvadratas ir apskritimas. Remiantis šiomis pagrindinėmis formomis toliau svarstomi meniniai sprendimai, knygų- rankinių naudojimo funkcijos bei galimybės.

33 pav. Pirminės eskizinės paieškos

Maketai. Remiantis anksčiau minėtomis geometrinėmis formomis bei atliktomis kūrybinėmis paieškomis, pagaminti keturi pagrindiniai knygų-rankinių maketai iš kurių toliau vystysis galutiniai meniniai sprendimai. Šie maketai atskleidžia skirtingus kolekcijos modelių techninius ir funkcinis sprendimus. Pirmasis maketas (34pav.) sukurtas remiantis trikampiui, jo forma gan panaši į tradicinę rankinės formą – atvertus knygos-rankinės viršelį galime matyti bei vartyti lapus.

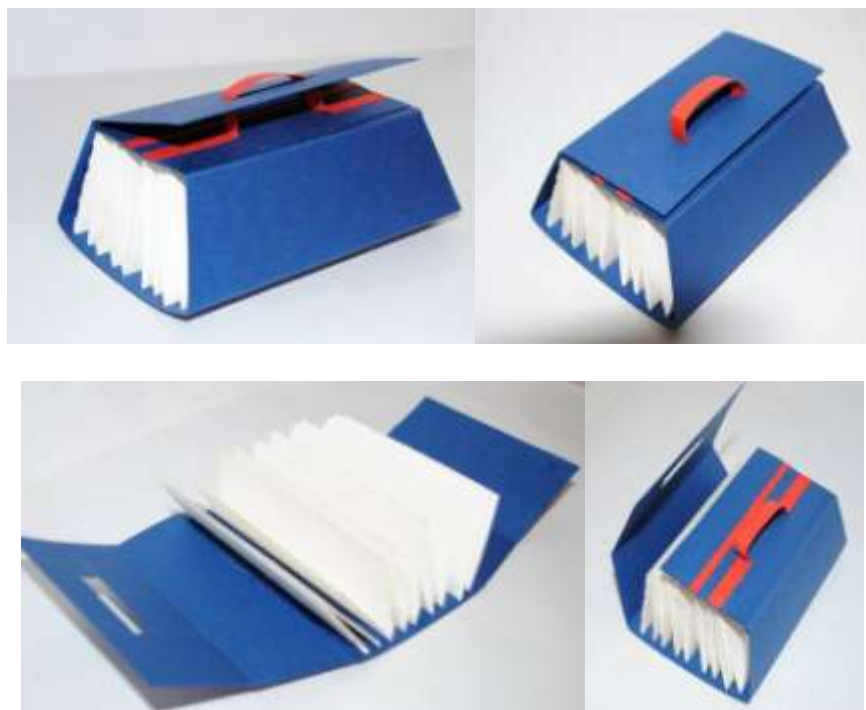
34 pav. **Pirmasis maketas**

Antrasis maketas (35 pav.) taip pat kurtas remiantis trikampio forma, tačiau jo techniniai sprendimai kiek kitokie nei pirmojo maketo. Šį modelį tarsi sudaro dvi knygos, kurias skiria stačiakampė detalė su rankena. Šią knygą galima vartyti iš dviejų pusių. Knyga-rankinė iš abiejų pusių užsegama sagadiržiu. Dėl plastiškų viršelių linijų dalis knygos lapų matoma ir išorėje. Tai taip pat suteikia savotiškų formos ir spalvų niuansų.

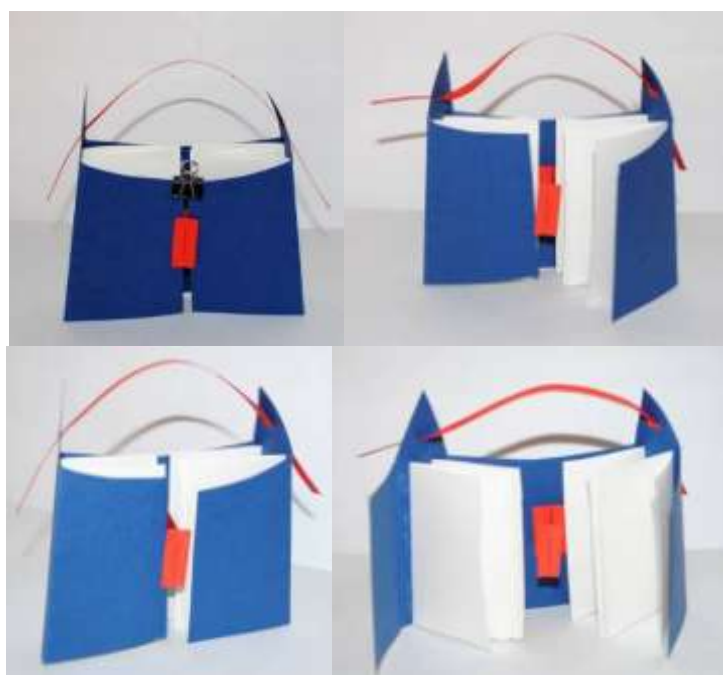
35 pav. **Antrasis maketas**

Trečiasis maketas kurtas remiantis stačiakampio forma. Modelis kiek masyvesnis, panašesnis į lagaminėlį. Šios knygos-rankinės sienelės išsilanksto, o popieriaus lapai prisiūti prie dugno.

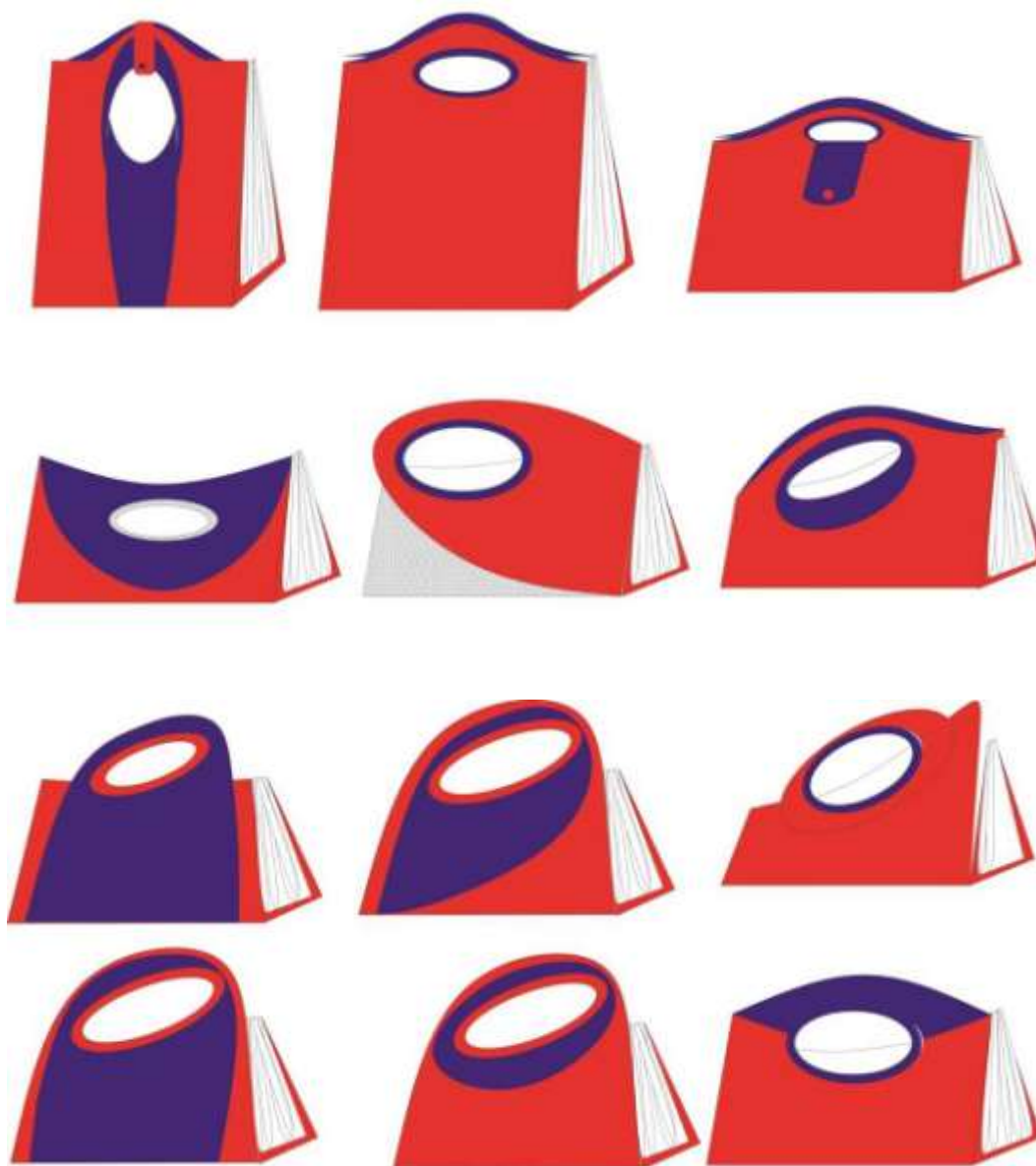
36 pav. **Trečiasis maketas**

Ketvirtojo maketo (37 pav.) modelis taip pat išsivystė iš stačiakampės formos. Šį modelį sudaro dvi knygos, kurias jungia bendras nugarinis viršelis. Priekyje užsegami du atskiri viršeliai suteikia galimybę vartyti abi ar vieną iš knygos pusių.

37 pav. **Ketvirtasis maketas**

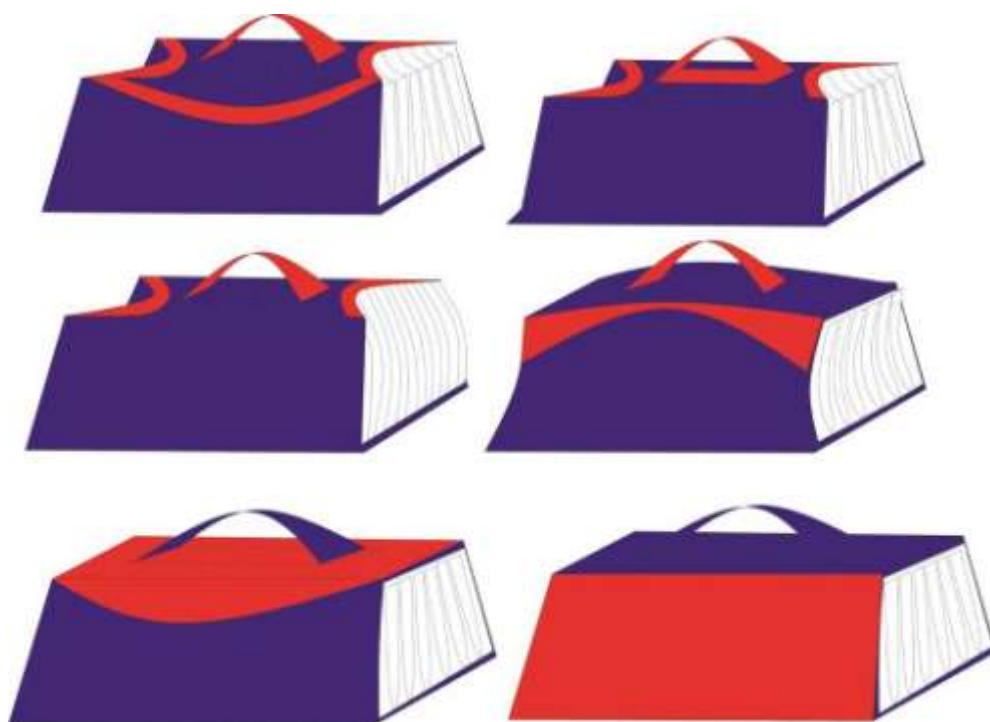
Eskizai. Remiantis minėtais maketais toliau buvo vykdytos eskizinės paieškos. Kiekvienas maketas tobulintas tiek funkcinė ir technologine prasme, tiek meniniais sprendimais ir apipavidalinimu. Eskizai piešti naudojantis *Corel Draw* kompiuterine programa. Piešiant eskizus parinktos atsitiktinės spalvos. Kuriant galutinius kolekcijos eskizus nutarta, jog kolekcijos modeliai bus plastiškų formų, dominuos įstrižos konstrukcinės linijos.

38 pav. Eskizinės variacijos sukurtos remiantis pirmuoju maketu (žr. 34 pav.)

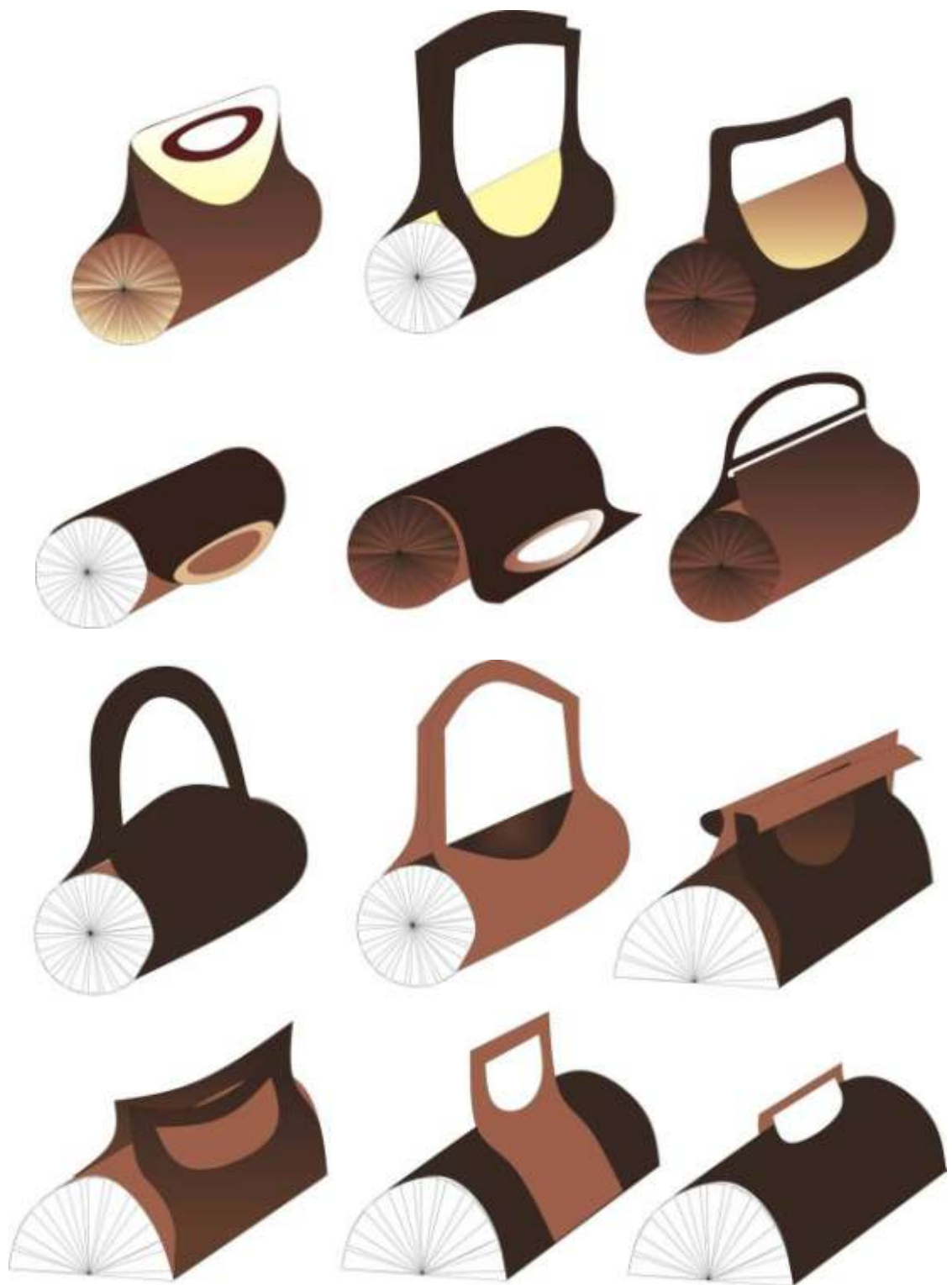
39 pav. Eskizinės variacijos sukurtos remiantis antruoju maketu (žr 35 pav.)

40 pav. Eskizinės variacijos sukurtos remiantis trečiuoju maketu (žr 36 pav.)

41 pav. Eskizinės variacijos sukurtos remiantis ketvirtuoju maketu (žr 37 pav.)

42 pav. Eskizinės variacijos sukurtos remiantis apskritimo forma

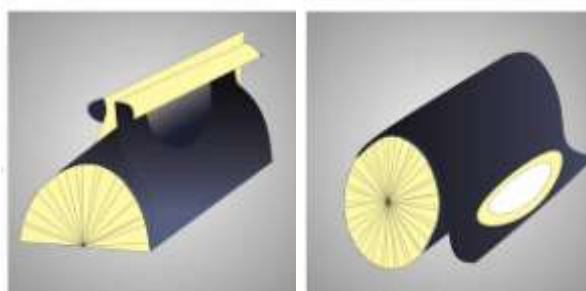
Galutiniai eskizai. Atlikus dideles eskizines paieškas, kurių metu buvo sprendžiami detalūs knygarankinių siluetai, dekoras, galiausiai pasirinkti įgyvendinti 6 modeliai.

Galutinius modelius galima skirti į dvi grupes. Pirmosios grupės modeliai (43pav.) kilę iš trikampio formos. Juos vienija knygos-rankinės viršelyje iškirstos didelės ovalo formos rankenos, pro kurias matomi ir knygos puslapiai, kurie taip pat prisideda prie plastiškų, lenktų, asimetriškų linijų žaismo, dekorui pasirinktas aplikavimo būdas, šalti spalvų tonai, derinamos skirtingos odos tekstūros bei faktūros.

43 pav. **Pirmoji galutinių eskizų grupė**

Antrosios knygų-rankinių grupės (44 pav.) kūrybiniu atspirties tašku buvo apskritimo forma, kuri eskizuojant virto į ovalą, pusiau apskritimą. Šioje grupėje atsikartoja ovalios rankenų formos, lenktos linijos, plastiški siluetai. Meninės priemonės išlieka tokios pačios kaip ir pirmoje grupėje, dominuoja šalti atspalviai.

44 pav. **Antroji galutinių eskizų grupė**

Spalviniai sprendimai. Kuriant knygų-rankinių grupę “City book” nuspręsta rinktis šaltų atspalvių koloritą. Naudotos trys pagrindinės spalvos – kreminė, tamsiai mėlyna ir tamsiai ruda. (45pav.)

45pav. **Pagrindinės knygų-rankinių korpusų spalvos**

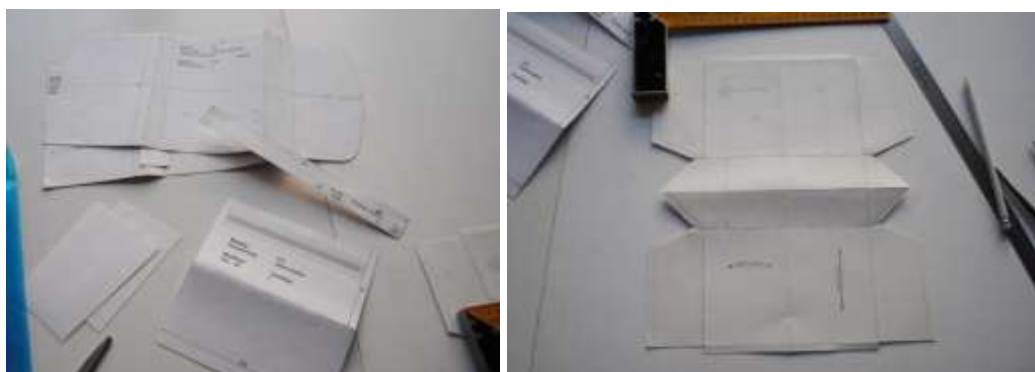
Prie mėlynos spalvos pagrindo knygų derinti dramblio kaulo, švelniai violetiniai tonai. Rudos knygos-rankinės derintos su dramblio kaulo bei pilkais atspalviais. Prie kreminių odos pagrindo rankinių derintos tamsiai rudos, kreminės spalvos dekoru detalės.

46 pav. **Spalviniai deriniai naudojami atskiriems rankinių – knygų modeliams.**

Darbo eiga

1. Pagal pasirinkus galutinius eskizus gaminami popieriniai, realaus dydžio knygų-rankinių maketai, vėliau, remiantis jais, iš storesnio popieriaus gaminami detalių lekalai.

47 pav. **Lekalų gaminimas**

2. Detalių lekalai, įvertinus lenkimo kryptį, perbraižomi ant 3mm storio kartono.
3. Kartoninės knygų-rankinių detalės išpjaunamos aštriu popieriui pjauti skirtu peiliu.
4. Formuojamos kartoninės detalės. Jos lėtai ir atsargiai lyginamos karštu lygintuvu, stengiantis išgauti plastiškas, lenktas gaminių formas, bet nepažeidžiant kartono struktūros ir jo nesulaužant.
5. Tam, kad suformuotos detalės išlaikytų įgautą formą, jų pagrindas sutvirtinamas paklijuojant storesnio popieriaus sluoksniu.

6. Detalės prispaudžiamos svareliais ir paremiamos taip, kad neišsikraipytų - nepakeistų formos ir paliekamos džiūti per naktį.

48 pav. **Korpuso detalių formavimas**

7. Tie patys formavimo ir džiovinimo procesai kartojami kelis kartus, kol išgaunama norima forma.
8. Tam, kad paruoštus kartoninius karkasus būtų lengviau aptraukti oda, jie nebesideformuotų klijuojant, detalės paskutinį kartą impregnuojamos skiestu lipalu.

49 pav. **Kartoninių korpuso detalių impregnavimas**

9. Pagal pagamintus lekalus išpjaunamos odos detalės, kurios lipalo ir tapetinių klijų mišiniu priklijuojamos prie jau paruoštų kartoninių formų.
10. Tam, kad knygos nebūtų labai sunkios, jų vidų nuspręsta klijuoti ne oda, o audiniu (išskyrus tas vietas, kurios matomos iš išorės). Pasirinktas storesnis medvilninis, dramblio kaulo spalvos audinys, spalviškai derantis prie visų penkių knygų-rankinių. Audinys prie pagrindo klijuojamas lipalu.

11. Kadangi knygų viršeliai dažnai liečiami, vartomi, o audinys – šviesus, jį nutarta padengti dramblio kaulo spalvos akrilinių dažų sluoksniu.
12. Matomose vidinių knygų pusių dalyse klijuojamos juostelės ir knygų formą atkarojančios detalės iš odos.

50 pav. **Detalių vidaus apdaila**

13. Iš abiejų pusių apklijuotų detalių kraštai apipjaunami aštriu peiliu, nušlifuojami švitrinium popieriumi.

51 pav. **Viršelių kraštų šlifavimas**

14. Korpuso detalių kraštai apsiuvami siuvimo mašina. Lenktų formų detalėms apsiūti naudojama alkūninė siuvimo mašina.

52 pav. Viršelių kraštų apsiuvimas

15. Prie kiekvienos knygos derinamas popierius. Prie šviesių knygų priderinti švelnios kreminės spalvos, prie mėlynų – šviesiai violetiniai, prie rudų – pilki popieriaus lapai. Jie lenkiami per pusę ir dedami vienas ant kito – taip sudaromi knygos lankai. Vieną lanką sudaro trys per pusę perlenkti popieriaus lapai.
16. Kiekvienas lankas apipjaunamas derinant prie knygos formos. Tam, kad visi lankai būtų lygūs ir vienodi jie pjaunami pagal kartoninį trafaretą.

53 pav. Knygų blokų formos

17. Lankai siuvami prie dugninių knygų-rankinių detalių. Kiekvienoje knygoje lankų kiekis skirtingas – nuo 13 iki 18. (54 pav.)
18. Tarpusavyje, siuvant ir klijuojant, sujungiamos visos turimos gaminių detalės.
19. Iš odos pjaunamos deko detalės, jos derinamos ir kombinuojamos tarpusavyje klijuojant ir apsiuvant krašteliu siuvimo mašina. Aplikavimo būdu jos tvirtinamos prie jau pagamintų knygų-rankinių.

54 pav. **Knygų blokų siuvimas**

20. Galiausiai pritvirtinama furnitūra bei užsegimo detalės.

5.3. Fotosesija

55-67 pav. Knygų –rankinių grupės „City book“ fotosesija

IŠVADOS

1. Darbe išsikelta tikslas buvo pasiektas - atlikus su tema susijusių informacijos šaltinių analizę bei suplanuotą apklausą, suprojektuota ir sukurta netradicinių knygų-objektų grupė bei parengtas teorinis darbo aprašas.
2. Įvadinėje tyrimo dalyje išsikeltos hipotezės teiginius apie klasikinės knygos aktualumą bei meninį pritaikymą patvirtina apklausos rezultatai. Dauguma respondentų (46 proc.) nemano, kad elektroninės knygos laikui bėgant visiškai pakeis tradicines, o kiti apklausos dalyviai (42 proc.) sutinka su teiginiu, kad panaudojant netradicinius, su mada susietus, meninius sprendimus knyga gali tapti ir itin madingu šiuolaikinio žmogaus įvaizdžio atributu.
3. Išanalizavus informacijos šaltinius susijusius su rašto raida, galima padaryti išvadą, kad rašto atsiradimas siejamas su pirmaisiais žmonių mėginimais piešti, braižyti – piktografija, kuri ilgainiui vystėsi ir tapo ideografija - piešiniu ar ženklais, išreiškiančiais sąvoką, kurią pakeitė fonetinis raštas, kai kalba pradėta skirstyti ne tik į žodžius, skiemenis, bet ir į atskirus garsus.
4. Trumpai knygos raidą galima apibūdinti taip - pirmosios knygos atsiradusios senosiose civilizacijose - Šumere, Egipte, Kinijoje vystėsi, kol maždaug nuo 3 tūkst. pr. m. e. pradėtas naudoti papirusas, jį keitė pergamentas, dar vėliau popierius, kol 1455m. Johano Gutenbergo išrastų knygų spausdinimo staklių dėka informacija ėmė sklirti spausdintų knygų forma, jos atpigo, tapo prieinamesnės, sutrumpėjo rašymo procesas.
5. Darbe atliktos anketinės apklausos duomenimis, klasikinis-popierinis knygos variantas yra populiariesnis ir aktualesnis, nes čia svarbūs tampa emociniai niuansai – pagarba jos istorijai, kvapas, įpročiai, forma, reikšmė žmonijai, o skaitmeninės knygos respondentus (nuo 16 iki 36 metų) traukia savo funkcionalumu, šiuolaikiškumu.
6. Skaitmeninė knyga šiuo metu yra vis labiau populiarėjantis tekstinio ir kitokio pobūdžio skaitmeninis objektas, sukurtas remiantis tradicinės popierinės knygos principais, turintis savybes būdingas skaitmeninei erdvei.
7. Klasikinė popierinė knyga vis dar gerbiama šiuolaikinėje visuomenėje, tai rodo kasmet minima pasaulinė knygos ir autorinių teisių diena, tarptautinė vaikų knygos diena, susidomėjimo knygų mugėmis augimas, bibliotekų modernizavimas.
8. Knygrišystės, kaip amato, pradžia siekia maždaug I – II a. Vėlyvaisiais viduramžiais ir renesanso laikotarpiu knygrišystė tapo savita taikomosios dailės atšaka, o knyga – ne tik žinių saugotoja, bet ir atskirų epochų kultūros, meninio stiliaus, techninės minties atspindžiu.
9. Atlikta analogų analizė parodė, kad knygos-rankinės tema šiuo metu yra gana populiarė, tačiau neišeksploruota. Mados dizaineriai Caitlin Phillips, Olympia Le Tan, lietuvių dizainerių duetas A.

Pogrebnojus ir V. Simanavičiūtė ir kt. kuria rankines panaudodami tikrų knygų dalis ar viršelių imitacijas, tačiau analogiškų darbų aptikti nepavyko.

10. Tikiu, kad rankų darbo įrišimo netradicinių knygų-objektų grupė paskatins šiuolaikinius, nuo technologijų vis labiau priklausomus žmones, prisiminti jau primirštą knygą ir skaitymą, kaip dvasinį ir kultūros paveldo šaltinį, o kūrybinis darbo sprendimas praplės jų meninį akiratį bei lavins estetinę pajautą ir skonį.

11. Atliekant magistro darbą, buvo pagilintos ir išplėtos darbo su informaciniais šaltiniais, jų analize ir sisteminimu, kompleksinio projektavimo, kompiuterinio eskizavimo, bei darbo su grafinėmis programomis, odos bei specifinių knygų įrišimo technologijų žinios bei gebėjimai.

REKOMENDACIJOS

Magistro darbe buvo atliekamas anketinis apklausos tyrimas, kuris parodė jog klasikinė knyga, nors ir konkuruojanti su skaitmenine knygos forma, yra žymiai populiarsnė ir aktualesnė apklaustųjų tarpe. Net 90 proc. respondentų dalyvavusių apklausoje, turėdami vienodą galimybę rinktis tarp klasikinės ir elektroninės knygos variantų, pasirinktų klasikinę/popierinę knygą. Tai rodo kad žmonių susidomėjimas knygomis yra pakankamai didelis, taip pat rodo, kad šiuolaikiniai žmonės gerbia tradicinę knygą, domisi ir netradiciniais knygų pateikimo būdais, kas leidžia daryti prielaidą, kad kolekcija gali susilaukti nemažo visuomenės dėmesio.

Panaudojant netradicinius sprendimus, išskirtinius knygų įrišimo būdus ši knygarankinė gali tapti ir itin madingu šiuolaikinio žmogaus įvaizdžio atributu. Tarsi simboliu ar savotiška individualumo išraiška – žmonėms norintiems pasisakyti už knygų skaitymą, bei prisidėti prie visuomenės skatinimo prisiminti jau primirštą knygą.

Kuriant šią grupę buvo sukurta daugiau modelių, kurių dėl laiko stokos įgyvendinti nepavyko. Ateityje planuojama kolekciją plėsti ir įgyvendinti visus sukurtus modelius.

Knygų grupę planuojama pristatyti viešai, ji galėtų būti eksponuojama viešosiose bibliotekose, meno galerijose.

Šią grupę taip pat planuojama pristatyti, kasmet vysktančioje, tarptautinėje meninės knygrišybės parodoje Taline.

LITERATŪRA

1. Gleizinytė J. „Popieriaus gamybos istorija, specifika ir išsaugojimo problemos“// Restauravimo metodika.- ISSN 1648-0562, 2002m., nr.4
2. Gudinavičius A. „Skaitmeninės knygos kokybė vartotojo požiūriu“ Daktaro disertacija. Vilnius, 2012m.
3. Gudinavičius A. „Skaitmeninė knyga ir jos raida“// Knygotyra.- ISSN 0204-2061, 2012m.
4. James A. „Rankų darbo knygos: priemonės, įrišimo būdai, idėjos“, Vilnius, Mintis, 2011m.
5. Kavaliauskas A. „Knygų įrišimų kultūra (CD elektroninė metodinė priemonė)“ Šiaulių universiteto leidykla, 2013m.
6. Misiūnienė S. „Knygrišystė Vilniuje: tradicijos ir tęstinumas“// Spectrum: Vilniaus universiteto žurnalas. - ISSN 1822-0347, 2006m., nr.1(4)
7. Supranavičius R., Vilniaus dailių amatų asociacija „Senoji knygrišystė“ Vilnius, 2011m.
8. Šaulauskaitė D.M. „Knygrišystė Lietuvoje“, Šiauliai, VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007m.
9. Šimoliūnienė G. „Šrifto grafika“ Šiauliai, VŠĮ Šiaulių Universiteto leidykla, 2004m.
10. Trumpytė K. Bakalauro darbas. Šiauliai, 2009m.
11. Veselauskienė. D. „Pergamentas. Pergamento restauravimo ypatumai“// Restauravimo metodika.- ISSN 1648-0562, 2002m., nr.4
12. Visuotinė lietuvių enciklopedija, T. XVII, Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2010m.
13. Zinkevičius Z. „Rašto kilmė“, Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007m.

Internetinės prieigos

1. Knygrišystė
<http://archive.is/YFG5> [žiūrėta 2013 05 08]
2. Balandžio 2-oji tarptautinė vaikų knygos diena
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-04-02-balandzio-2-oji-tarptautine-vaiku-knygos-diena/98363> [žiūrėta 2013 12 10]
3. Caitlin Phillips „A journey through my favorite books.“
<http://www.artomatic.org/user/587> [žiūrėta 2013 05 09]
4. Kada buvo išrastas popierius ir kas jį išrado?

http://www.arzinai.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=2539:kada-buvo-israstas-popierius&catid=64:buitis&Itemid=640 [žiūrėta 2013 05 08]

5. Ženkla ir abėcėlės

http://www.cekiske.lt/mokymas/info_pradmenys/info/info_10.html [žiūrėta 2013 05 07]

6. Knygrišystė

<http://www.dvaromeistrai.lt/knygrisyste> [žiūrėta 2013 05 08]

7. Nauja mada – knyga vietoj rankinės

<http://www.ekodiena.lt/nauja-mada-knyga-vietoj-rankines/> [žiūrėta 2013 05 09]

8. Ką bendro turi knygos, pieno pakuotės ir mada?

<http://www.fmag.lt/ka-turi-bendro-knygos-pieno-pakuotes-ir-mada.html> [žiūrėta 2013 05 13]

9. Japonų rankose - lietuviškos A&V rankinės - knygos

<http://gyvenimas.delfi.lt/stilius/japonu-rankose-lietuviskos-av-rankines-knygos.d?id=57337313#ixzz2TCn3EHEb> [žiūrėta 2013 05 13]

10. Raštas ir rankraštinė knyga antikinėje visuomenėje

<http://lt.scribd.com/doc/19760280/Evolution-of-script-and-manuscript-book> [žiūrėta 2013 05 07]

11. Rašto istorija: kaip atsirado raštas

http://www.ltvirtove.lt/ar_zinai.php?lt=rasto_atsiradimas [žiūrėta 2013 05 03]

12. Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai

http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=440&p_d=40090&p_k=1 [žiūrėta 2013 12 10]

13. Knyga

<http://lt.wikipedia.org/wiki/Knyga> [žiūrėta 2013 05 03]

14. Rašto sistema

http://lt.wikipedia.org/wiki/Ra%C5%A1to_sistema

15. Valdemaras Manomaitis

http://lt.wikipedia.org/wiki/Valdemaras_Manomaitis [žiūrėta 2013 05 08]

16. Rašto kilmė

<http://www.melc.lt/lietuva/rastas/paveikslai.php?PId=243&id=38> [žiūrėta 2013 05 07]

17. Bookbinding 101 – Paper Grain

<http://myhandboundbooks.blogspot.com/2007/09/paper-grain.html> [žiūrėta 2013 05 09]

18. Šiuolaikinė mokslinė biblioteka – moderniam mokslininkui ir visuomenei

<http://www.mokslasirtechnika.lt/mokslo-naujienos/siuolaikin-mokslin-biblioteka-moderniam-mokslininkui-ir-visuomenei.html> [žiūrėta 2013 12 10]

19. Rebound Designs/Caitlin Phillips

<http://mptemporium.wordpress.com/2011/02/01/rebound-designs/> [žiūrėta 2013 05 09]

20. 30 minutes with Olympia Le Tan

<http://www.osmanahmed.co.uk/2012/07/04/30-minutes-with-olympia-le-tan/> [žiūrėta 2013 11 03]

21. Meninės knygišytės pradininkas Tadas Lomsargis

http://samogitia.mch.mii.lt/ZZ_2008_4/ZZ_2008_4_39.pdf [žiūrėta 2013 05 08]

22. Knygos istorija

<http://www.slideboom.com/presentations/461402/Knygos-istorija> [žiūrėta 2013 05 03]

23. Knygų leidybos pradžia Lietuvoje

http://www.spaudos.lt/Spauda/Knygu_leid_apzvalga.htm

24. Knygos: nuo istorijos iki ateities perspektyvų

http://www.technologijos.lt/n/mokslas/astronomija_ir_kosmonautika/straipsnis?name=straipsnis-4927 [žiūrėta 2013 12 10 03]

25. Odos dirbinių raida

<http://www.tdaile.lt/Oda/OdaVidus.htm> [žiūrėta 2013 05 08]

26. Longstich bookbinding tutorial for a leather journal

<http://www.tortagialla.com/2010/08/09/longstitch-bookbinding-tutorial-for-a-leather-journal/> [žiūrėta 2013 11 05]

27. Pagrindiniai rašto tipai

http://ualgiman.dtiltas.lt/pagrindiniai_rasto_tipai.html [žiūrėta 2013 05 03]

28. The secret belgian binding

<http://users.stargate.net/~dearsam/bookarts/> [žiūrėta 2013 05 09]

29. Style notes by Olympia Le Tan

<http://www.wmagazine.com/w/blogs/editorsblog/2011/05/11/style-notes-olympia-le-tan.html#ixzz2TCxmw7L8> [žiūrėta 2013 05 13]

30. Skaitmeninė knyga - funkcionalumas, popierinė - emocija

<http://www.zurnalistika-kitaip.lt/tiesiog-nuomones/skaitmenine-knyga-funkcionalumas-popierine-emocija> [žiūrėta 2013 05 13]

Paveikslėlių internetinės prieigos

1. <http://bukbibliotekininku.blogspot.com/2012/12/ka-dovanoti-bibliotekininkui-knygine.html> (18 pav.) [žiūrėta 2013 12 19]
2. <http://www.disneyrollergirl.net/beauty-buy-olympia-le-tan-lancome/> (10, 13 pav.) [žiūrėta 2013 12 19]
3. <http://erinzam.com/blog/2009/04/02/bingo-books-part-4-binding/> (2 pav.) [žiūrėta 2013 05 13]
4. <http://www.gbwny.org/news/2004/05/long-and-link-stitch-binding-with-pamela-spitzmueller/> (4 pav.) [žiūrėta 2013 05 13]
5. <http://lastdollstanding.blogspot.com/2012/05/olympia-le-tan-book-clutches.html> (6 pav.) [žiūrėta 2013 05 13]
6. http://www.midorisnyder.com/the_labyrinth/2010/04/the-literary-purse-caitlin-phillips-remakes-the-classics.html (15-17pav.) [žiūrėta 2013 05 13]
7. <http://www.olympialetan.com/#wordpress/apparition-disparition-fw-2010-accessories> (11, 12, 14 pav.) [žiūrėta 2013 11 03]
8. <http://rdujour.com/2012/12/20/olympia-le-tan-spring-2013-collection/> (7 - 9 pav.) [žiūrėta 2013 12 19]
9. <http://www.ruthbleakley.com/blog/2012/03/awesome-handmade-books-long-stitch-bookbinding/> (3, 5 pav.) [žiūrėta 2013 12 19]
10. <http://www.tortagialla.com/2010/08/09/longstitch-bookbinding-tutorial-for-a-leather-journal> (1 pav.) [žiūrėta 2013 05 13]

PRIEDAI

1 priedas. Knygų-objektų analogai

(<http://www.booksarepeopletoo.com/category/books-as-objects>)

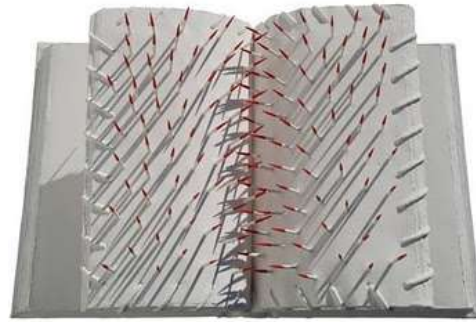
(<http://christopheralday.com/Books>)

(<http://www.etsy.com/listing/130302019/book-sculpture-to-order-multiple-shapes?ref=related-1>)

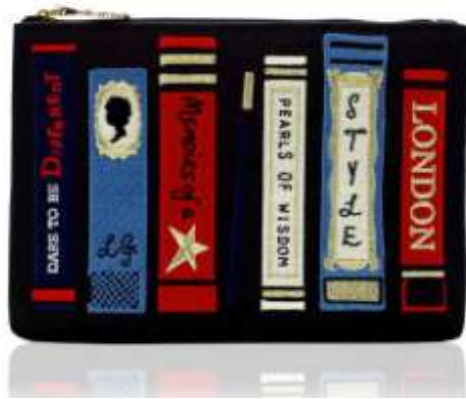
(<http://blog.paperblanks.com/2012/03/book-oragami/>)

(<http://www.booktryst.com/2010/11/bombshell-book-art-of-werner-pfeiffer.html>)

(<http://dustyburrito.blogspot.com/2012/11/lulu-guinness-book-themed-bag-collection.html>)

(<http://dustyburrito.blogspot.com/2012/11/lulu-guinness-book-themed-bag-collection.html>)

(<http://www.highsnobette.com/news/2010/07/12/introducingolympia-le-tan-autumnwinter-2010/0lt/>)

(http://thepursemuseum.com/unique_handbags#Next)
(<http://avenue348.com/2013/09/04/object-of-desire-2/>)

(<http://bibliobags.blogspot.com/2012/05/bibliobags-custom-book-purse-giveaway.html>)

(<http://images.asos.com/inv/media/2/9/8/6/1616892/image3xxl.jpg>)

(<http://www.cutevector.com/view/free-ladies-hand-bag-purse-wallet-vector.html>)

(<http://www.uwo.ca/visarts/research/2000/purse/purses1.JPG>)

(http://www.fashionisspinach.com/2006_09_01_archive.html)

(http://www.snobessentials.com/2008/03/marni_sculpture_bag_in_green.html)

<http://shoeblogs.com/category/handbags/>)

3 priedas. Galutinė fotosesija

